

František Bártík

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz) a na pracovištích uranových dolů v letech 1961–1986

Úvod

Studie je časově vymezena léty 1961–1986, začíná tedy od roku, kdy byli v rámci uranového průmyslu nasazováni vězni z jediného vězeňského zařízení (Bytíz na Příbramsku) a byly zlikvidovány pracovní tábory Rovnost na Jáchymovsku a Vojna na Příbramsku. Tento krok souvisel s postupným útlumem produkce uranové rudy nesvobodnými pracovními silami, respektive s vyhlášenou amnestií v roce 1960, kdy byla propuštěna většina politických vězňů. Konec sledovaného období ohraničuje rok 1986, kdy se přestala využívat vězeňská práce v uranovém průmyslu.

Autor si nečiní nárok na úplnost přehledu, což s ohledem na rozsah tématu a pramenné základny není ani možné, a proto předkládá vybrané mimořádné události. Téma dosud nebylo odborně zpracováno a vychází z velké míry (až na dílčí studie uvedené v poznámkovém aparátu) z pramenných základů. Primárně je využit podnikový archiv DIAMO, v němž se nacházejí záznamy k jednotlivým smrtelným úrazům. Jsou zde mimo jiného deponovány např. smlouvy uzavřené s NVÚ, resp. s ministerstvem spravedlnosti. Dále studie vychází z materiálů uložených v Okresním archivu Příbram ve fondu okresní prokuratury a okresního soudu, kde se nacházejí spisy k vybraným útěkům a událostem z roku 1968, v neposlední řadě se jedná o prameny z Archivu bezpečnostních složek, Národního archivu, Archivu Vězeňské služby ČR a místně příslušných matrik.

Ve studii je věnována pozornost událostem, které změnily podobu věznice nebo byly tak důležité, že je nelze pomínout. Jde o propad dvou budov v táboře v roce 1962. Tato tragická událost, která si vyžádala dva lidské životy, se podepsala i na vizuální proměně samotného tábora. Zmíněn je i případ Jana Mikoláše – jediného zastřeleného vězně v areálu tábora, respektive pracoviště Bytíz – nebo vzpoura vězňů z roku 1968. Jednalo se o největší vzpouru z pohledu historie československého vězeňství do roku 1989. Pozornost je věnována i zastřelení civilní zaměstnankyně v roce 1971 či sebevraždě psychicky nevyrovnaného vězně z roku 1979, při které zahynul příslušník Sboru nápravné výchovy (SNV) a druhý byl těžce raněn. Dále jsou ve studii zmapovány pokusy o útěk v podobě, v jaké se o nich dochovaly záznamy v Okresním archivu Příbram (bez nároku na úplnost). V neposlední řadě jsou podrobněji popsána i úmrtí vězňů ve výkonu trestu, a to jak přirozená, tak sebevraždy nebo úmrtí v důsledku pracovních úrazů.¹

Situace v uranovém průmyslu, nasazení pracovních sil

Na začátku této kapitoly je třeba zmínit situaci v uranovém průmyslu obecně. Uranový průmysl se rozvinul na území Československé republiky po roce 1945. Dne 23. 11. 1945 byla podepsána *Dohoda mezi vládou Svazu sovětských socialistických republik a vládou Československé republiky o rozšíření těžby rud a koncentrátů v Československu, obsahujících radium a jiné radioaktivní prvky, jakož i o jejich dodávkách do Svazu sovětských socialistických republik*. Smlouva fakticky znamenala znárodnění jakéhokoliv podnikání v tomto odvětví již před únorem 1948. Československo se dobrovolně vzdalo možnosti volně disponovat částí svého nerostného bohatství ve prospěch SSSR; dohoda se totiž týkala i nalezišť do této doby neobjevených.² Od počátku 60. let byl stav československého uranového průmyslu (ČSUP)³ následující: V letech 1961–1965 byla těžba ztrátová a schodek 3 miliardy Kčs byl hrazen ze státního rozpočtu. V období 1967–1989 výrobní cena vysoko převyšovala cenu, za kterou byl Sovětský svaz ochoten surovinu nakupovat. Například v roce 1979 činila dotace na 1 kg uranu 932 Kčs plus náklady na geologický průzkum, bytovou výstavbu a infrastrukturu. Státní dotace za léta 1965–1989 činily celkem 38,5 miliardy Kčs (jen za rok 1989 1,705 miliardy Kčs). V souvislosti se ztrátovostí vývozu je ale v rámci objektivitu třeba zmínit, že ze SSSR do Československa putovaly vybrané komodity pod světovou cenou (např. ropa).

Po dohodě se SSSR začaly od šedesátých let 20. století v uranovém průmyslu útlumové práce (nejvyšší těžby bylo dosaženo v roce 1960, kdy bylo vyvezeno celkem 3 037 tun uranové rudy), což se odrazilo i na počtu nasazených pracovních sil v jednotlivých letech (a týkalo se to i samotných potrestaných). Na konci roku 1957 bylo v ČSUP zaměstnáno 2 700 potrestaných z táborů Bytíz a Vojna. Dne 1. června 1961 byl tábor Vojna zrušen a od té doby byli na pracoviště pod správou Uranových dolů (UD) prikazováni vězni jen z tábora Bytíz. K tomuto datu šlo o 2 000 mužů. Tabulka na následující straně je sestavena na základě uzavřených smluv a případných dodatků mezi Správou Sboru nápravné výchovy (SSNV) a vedením uranových dolů tak, jak se zachovaly v podnikovém archivu DIAMO. Na smlouvách je uvedeno, že nabývají platnosti dnem podpisu, a tato data obsahuje i tabulka. Kromě údajů v tabulce považuji za zajímavé například to, že od 1. ledna 1962 bylo 315 vězňů zařazeno na akci „Budování“⁴, tedy výstavbu nové Příbrami. Dne 10. června 1968 se řešila stížnost UD, neboť místo domluvených 1 700 vězňů pracovalo v dolech jen 1 220 mužů. Byl to důsledek amnestie prezidenta republiky. A jak bylo uvedeno zástupci ministerstva vnitra (MV), do konce roku 1968 nebudou schopni svým závazkům ohledně počtu

1 Tato část studie vychází z poznatků, které byly publikovány v knize BĀRTÍK, František: *Zemřelé nesvobodné pracovní síly v oblastech produkce uranové rudy 1946 až 1986*. Hornické muzeum Příbram, Příbram 2011, a následně byly upřesněny na základě informací, které se podařilo dohledat.

2 Viz dokumentační spis Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu Policie ČR (dále jen ÚDV) ČVS: ÚDV-225/VvK-95 „Československý uran 1945–1989“ a TOMEK, Prokop: *Československý uran 1945–1989. Těžba a prodej československého uranu v éře komunismu*. ÚDV, Praha 1999, s. 4–5.

3 Jeho základem se stal dne 1. 1. 1946 založený národní podnik Jáchymovské doly (n. p. JD).

4 Neplést si se stejnojmennou akcí Státní bezpečnosti (StB) z roku 1949, jejímž cílem byla likvidace vedení podniku JD.

František Bártík

nasazených potrestaných dostát. Jako zajímavost související s federalizací státu⁵ lze uvést, že dne 12. prosince 1969 byla podepsána smlouva mezi UD a Správou SNV SSR o poskytnutí 200 odsouzených včetně 5 % absence (automaticky se počítalo s tím, že část vězňů nebude kvůli nemoci či úrazu schopna pracovat). Od 1. ledna 1975 mělo být pro potřeby dolů III a IV⁶ nasazeno 1 330 potrestaných, 25 na výstavbu rekreačního střediska Orlík a 15 mužů na údržbu tábora.

Počty nasazených odsouzených v rámci ČSUP v letech 1957–1984⁷

datum	hlubina/povrch	celkem
25. 11. 1957	2200/500 ⁸	2700
1. 6. 1961		2000
1. 1. 1962		2150
28. 4. 1964	1700/200	1900
19. 11. 1964	1580/100	1680
23. 2. 1967	1500/100	1600
1. 7. 1971		1000
1. 1. 1975		1330
30. 6. 1975		1300
1. 1. 1976		1300
1. 7. 1976		1050
1. 1. 1977		1000
1. 1. 1978		900
31. 1. 1979		770
1. 1. 1980		700
1. 1. 1981		620
1. 4. 1982		570
1. 1. 1984		405
1. 9. 1984		215

5 Federalizace Československa vstoupila v platnost dne 1. 1. 1969, kdy se unitární Československá socialistická republika (ČSSR) stala, do značné míry iluzorní, federací dvou celků, České socialistické republiky (ČSR) a Slovenské socialistické republiky (SSR).

6 Oblast Příbramska byla rozdělena na menší území – doly – v nichž byly jednotlivé šachty.

7 Rok 1957 je uveden pro srovnání, neboť v té době ještě existovaly tábory na Jáchymovsku. Přesné údaje po roce 1984 pak nejsou k dispozici. *Archiv DIAMO*, f. Ředitelství – smlouvy a korespondence (nezpracováno).

8 Oddělené počty odsouzených pracujících na povrchu a v hlubíně se dochovaly jen pro některá období.

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

NVÚ Příbram (Bytíz)

Věznice Bytíz byla původně založena jako pracovní tábor v oblasti produkce uranové rudy v květnu 1953 a jednalo se o poslední takto zřízený pracovní tábor v uranové oblasti. Jeho prvním velitelem byl 20. května 1953 jmenován Jaroslav Duba, který do této doby vykonával funkci velitele v nedalekém táboře Vojna. *Do funkce náčelníka N[ápravně]P[racovního]T[ábora]-Z byl přeřazen z těch důvodů, že šlo o P[racovní]Ú[tvar] I. kategorie charakteru uzavřeného ústavu, kamž bylo nutno dát schopného orgána, který má v tomto směru již zkušenosti. [...] Duba jest dostatečně samostatný k zvládnutí vyskytнувších se problémů. Jeho postoj ke odsouzeným jest nekompromisní a s patričním odstupem.*⁹ Do historie tábora zasáhlo několik mimořádných událostí, které změnilo jeho samotnou podobu. Dne 19. listopadu 1954 odcizil vězeň Adolf Petrovský v areálu tábora nákladní vůz, který zásoboval kantýnu. Vůz bez vážného poškození projel ženíjně-technická zabezpečení tábora.¹⁰ Po této mimořádné události došlo ve všech táborech k úpravě a zdokonalení zabezpečení.¹¹

Z původního tábora Bytíz se do dnešních dnů nezachovalo téměř nic, neboť byl poddolován. Z tohoto důvodu se 1. dubna 1962 propadla táborová kuchyně i se dvěma vězni. Dne 22. srpna 1968 došlo v NVÚ Bytíz ve spojitosti s okupací Československa vojsky Varšavské smlouvy k největší vzpouře vězňů v historii československého vězeňství (viz dále) a k vypálení několika objektů v areálu věznice a přilehlých šachet. Proč byla v roce 1968 zrušena horní část věznice, vysvětluje dokument z archivu DIAMO. Jedná se o *Závazný hygienický posudek* z 25. července 1968 a zajímavé je, že kontrolu si vyžádalo samo vedení SNV. Předmětem zkoumání bylo posouzení úrovně radiace, z něj pak vyplývalo vyjádření k další existenci tábora. V posudku se konstatuje, že NVÚ je obklopen haldami hlusiny, které se na některých místech stále rozrůstají, což ovlivňuje místní mikroklima, zvláště prašnost a teplotu. Ubytovny v horní části směrem k závodu Bytíz jsou staré a zčásti ve špatném stavu. Nacházejí se nad nejstarší hlusinou, která nebyla dobře vytríděna a vykazuje vysoký obsah gama záření. Týkalo se to zejména ubytoven L, O a N, které bylo třeba podle posudku opustit a plochu zrehabilitovat. Naměřené hodnoty radonu v areálu ústavu byly v normě. V závěru posudku se píše: *Souhlasím s další existencí tohoto ústavu v omezeném rozsahu.*¹² Rozhodnutí bylo podmíněno dalšími opatřeními: například opuštěním nejstarší části tábora nad propadlou kuchyní, vytvořením zeleného pásma v celém prostoru nebo pokrytím všech dřevěných podlah gumou.

9 *Archiv bezpečnostních složek* (dále jen ABS), f. Personální spisy příslušníků MV, personální spis Jaroslava Duby ev. č. 4554/22, Služební posudek z 29. 6. 1954.

10 Opatření, která mají zamezit útekům vězňů (zátarasy, příkopy, plné nebo drátěné stěny atd.). Adolf Petrovský byl po třech týdnech na útěku zadržen v Praze, chyceni byli i další potrestaní, kteří s ním tehdy uprchli, a to František Kampí a Jiří Nýčkal. Josef Charvátěk byl na útěku zastřelen.

11 Více viz BÁRTÍK, František: Vznik Vnitřní stráže ministerstva vnitra (VS-MV) a založení 6. brigády VS-MV se zaměřením na příbramskou oblast (nápravně pracovní tábory Vojna a Bytíz). In: *Podbrdsko. Sborník Státního okresního archivu Příbram*, sv. XVIII. SOA v Praze – Státní okresní archiv Příbram, Příbram 2011, s. 102–122.

12 *Archiv DIAMO*, f. Ředitelství – smlouvy a korespondence (nezpracováno), *Závazný hygienický posudek*, Krajská hygienická stanice Příbram, 25. 7. 1968, s. 2.

František Bártík

Od té doby se přestala používat horní část tábora a podoba, respektive rozloha věznic se již během sledovaného období výrazně nezměnila.

Propad tábora

Nejvíce do podoby tábora zasáhla nešťastná událost z 1. dubna 1962. V jednu hodinu v noci došlo k propadu části tábora (kuchyně). Nepravidelný kráter měl průměr asi 30 a hloubku 14 metrů. Na jeho stěnách a na dně se nacházely kusy dřeva, cihel, kachliček, kuchyňského zařízení i potravin. Svým okrajem zasahoval až ke kotelně, uhelně a ubytovacímu baráku „C“.

Propad ohlásil velitel směny na táboře dispečerovi na šachtu č. 11A. V táboře i v podzemí začaly záchranné práce. Celou situaci však komplikovala blízkost kalového pole úpravny a dále hlášení narážeče, že ve 4. patře je cítit kouř z ohně. Převážná část tábora musela být evakuována. Do 8.30 hod. se nevědělo, kolik vězňů v kráteru zmizelo. Nakonec se ukázalo, že oběti této tragické události jsou dvě. Klíčovou svědeckou výpověď o jejich osudu poskytl odsouzený Karel Pecivál, který pracoval na táboře jako kuchař: *V době asi 01.09 nebo 01.10 hod. po půlnoci jsem byl již na odchodu z kuchyně, odešel jsem z prostoru, kde jsou kotle, a to do chodby, která nám sloužila jako šatna. U kotle byli v té době odsouzení Oršulík a Košťál, kteří topili na snídani. Vyšel jsem ze dveří, zamkl jsem si skříňku, podíval se na kapesní budíček, který ukazoval 01.10 hod. Udělal jsem krok směrem k východu, když jsem najednou ucítil otřes. Otočil jsem se a viděl jsem, jak se výdejna začala bortit a propadávat, vzápětí se začalo propadávat oddělení kotlů. Toto bylo vidět, protože jsme dosud svítili. Mezi kotli jsem zahlédl odsouzeného Oršulíka, který vezl kolečko uhlí. Viděl jsem ho, jak zvedl ruce nahoru a zmizel v kráteru. Pak zhaslo světlo. Celá věc se udála velmi rychle, takže ani nevím, jak jsem se dostal pryč z ohroženého místa. Proběhl jsem mezi skladem a pekárnou až ven před kuchyní. Vchod do kuchyně je jen jeden a mimo mě a obou jmenovaných se v kuchyni nikdo jiný nezdržoval.*¹³

Prohlídka kráteru a hledání pohřešovaných trvaly od 15.42 do 17.30 hod., kdy příslušné osoby dospěly k závěru, že je vyloučeno, aby byli ještě naživu nebo aby mohla být z propadu vyproštěna jejich těla bez ohrožení dalších životů. Se souhlasem prokurátora byl v 18.10 hod. vydán příkaz k ukončení likvidace havárie na povrchu. Ani v následujících letech, kdy po vyklizení objektů v ohroženém pásmu na povrchu probíhalo odstraňování trosk z kráteru, nebyly jejich ostatky nalezeny.

Na otázky související s vyšetřováním havárie (proč k ní došlo a kdo ji zavinil), znalci po posouzení více než deseti možných příčin (např. geologická anomálie, stará šachta, selhání lidského faktoru) usoudili, že nelze jednoznačně určit, která z nich byla hlavní nebo spolupůsobení kterých propad zavinilo. Proto se také v jednom posudku uvádělo, že *tato skutečnost rovněž ukazuje, že odhalení vlivů, které by ke katastrofě mohly vést, v etapě projektování dobývacího způsobu bylo prakticky nemožné.*¹⁴

13 STANĚK, Vlastimil: Nebyl to apríl! *DIAMO*, 1997, roč. III (XX), č. 5 (květen 1997), s. 1.

14 Viz dokumentační spis ÚDV ČVS: ÚDV-656/2000 „Normalizace v ČSÚP“, Stanovisko k havárii propadnutí povrchu na JD – Bytíz n. p., 17. 9. 1962, s. 4.

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

Zastřelení vězně

V areálu pracovního tábora a přilehlých pracovišť se na utíkajícího vězně střílelo mnohokrát. Avšak dne 5. prosince 1963 byl zastřelen v areálu první a zároveň jediný potrestaný z tábora Bytíz. Je otázkou, zda byl tříadvacetiletý Jan Mikoláš zastřelen na útěku. V jeho případě byla šance na úspěch nulová a jednalo se spíše o sebevražedný akt člověka, který se dostal do začarovaného kruhu v podobě příkázání do izolačního baráku a nemožnosti nalezení jiného východiska.

Jelikož se v táboře nacházeli potrestaní, kteří odmítali pracovat na určených pracovištích, narušovali provoz a morálku ostatních odsouzených, dopouštěli se různých výtržností, krádeží atd., bylo přistoupeno v souladu s Řádem pro výkon trestu v útvarch Nápravných zařízení ministerstva vnitra (NZ MV) a po odsouhlasení s vedením n. p. JD Bytíz ke zřízení „izolačního baráku“ v areálu tábora a současně odděleného pracoviště v 9. patře. Vedení tábora vypracovalo pro tento „trestný barák“¹⁵ zvláštní směrnice a zároveň jmenovalo tzv. brigádyry – instruktory z řad odsouzených, kteří měli na nové oddělení „dohlížet“. Faktem je, že proti několika tzv. instruktorům bylo v souvislosti s uvolněním v období Pražského jara v roce 1968 zahájeno trestní stíhání.¹⁶ Na druhou stranu si nelze dělat iluze ani o potrestaných, kteří byli do izolačního baráku přiděleni. *Jejich reakce postupem doby dosáhla až formy aktivního odporu, byly odmítány příkazy příslušníků NZ, pronášeny hrubé urážky, na pracovišti byla psána výbušná hesla, prováděno porušování provozu a odmítání přidělené práce. Dne 5. 12. 1963 odmítlo osm odsouzených po skončení noční směny vyfárat na povrch a pátrání po nich v hlubíně narušilo provoz šachty. Situace dne 5. 12. 1963 byla vyvrcholena případem odsouzeného Mikoláše.*¹⁷

Ve zvláštním (izolačním) baráku bylo ubytováno asi 50 až 60 odsouzených. Ti měli dávkovanou stravu, zatímco ostatní mohli snít, kolik chtěli. Podle vězně Richarda Seibta byla v izolaci denní dávka 20 dkg chleba. To však nebylo jediné omezení, které se na ně vztahovalo. *Když se např. [vězni] vrátili z odpolední směny ve 20 hodin a na směně nesplnili normu, museli celou noc ihned po 22. hodině až do 6. hodiny řezat dřevo. Pak měli volno, a to zřejmě spali. [...] Tato praxe skončila na jaře 1964.*¹⁸ Mezi další formy „šikany“ patřily pracovní výkony, respektive plnění pracovních norem. Stávalo se, že kápa, kteří byli zároveň důlními dozorcí, nezapisovali skutečně odpracovanou normu. *Vězni v izolačním baráku měli sice stejné výkonové normy jako ostatní, avšak tyto prakticky nemohli splnit, neboť neměli na pracovištích vytvořeny podmínky. [...] Do tohoto baráku byli odsouzení umísťováni původně na tři měsíce. V případě splnění výkonové normy měli být propuštěni po třech měsících. Já však nevím o nikom...*¹⁹ Odsouzení měli i zvláštní

15 Možná šlo o pozůstatek „korekce“, která byla na táboře od roku 1953. Kdy „izolační/trestný barák“ vznikl a kdy byl zrušen, resp. změněn na budovu výkonu kázeňských trestů, se neví.

16 *Národní archiv* (dále jen NA), f. Správa Sboru nápravné výchovy (dále jen SSNV) – nezpracováno, Závěrečná zpráva meziresortní komise ministra vnitra ČSSR, ČSR a SNV ČSR z let 1968–1970 o výsledcích šetření tzv. nezákonností z padesátých let v bývalých táborech pro odsouzené v oblasti Jáchymov, sp. zn. OPn 788/68 – odpověď na oznámení ze 4. 12. 1968.

17 Tamtéž.

18 Tamtéž, Protokol o výslechu svědka Richarda Seibta, 26. 8. 1968.

19 Tamtéž.

František Bártík

(zprísněně) ubytovací podmínky. V jednotlivých světnicích bylo velmi málo světla, protože v oknech byly okenice. Světlo do místností pronikalo mezerou mezi okenicí a horním okenním rámem, přičemž mezeru byla široká asi tři centimetry. Odsouzení v tomto baráku dostávali menší příděl uhlí do kamen než ostatní. Uchylovali se tak k pálení vnitřního vybavení baráku, za což následoval trest.

Proti existenci zvláštního baráku měli údajně protestovat i civilní zaměstnanci šachty, kteří se o poměrech v něm panujících dozvěděli od potrestaných. Postupem času mělo dojít k uvolňování poměrů v baráku.

Jan Mikoláš, který byl ve výkonu trestu za násilné trestné činy, měl 5. prosince 1963 ranní směnu. Po jejím skončení celou skupinu potrestaných zařazených na pracovišti 9. patra odváděli dva příslušníci vězeňské služby do šatny a k umývárnam. Po příchodu na seřadiště před šatnou byl útvar narušen, a příslušníci MV proto vydali příkaz ke srovnání. Tohoto využil Jan Mikoláš a dal se na útěk směrem k postřelovanému pásu. Výstražné tabulky zde jasně oznamovaly, že vstup do něj je zakázán a zbraň může být použita bez výstrahy. Strážný měl na vězně třikrát zavolat: *Stůj, nebo střelím!* Prchající měl údajně zakřičel: *Tak střel!* Poté strážný použil zbraň.²⁰

Vězeň Otakar Novotný popisuje celou událost takto: [Bachaři] *vedli skupinu z tábora na odpolední směnu. [...] Jeden chlapec vyběhl z jejich skupiny a volal: „Já už to nevydržím.“ Začal lézt na drátěné vnitřní oplocení. Byl asi 30 cm nad zemí, nebylo nebezpečí, že by mohl uprchnout. Přesto eskortující fárač křikl na vojáka na špačkárně vnitřního oplocení: „Napal ho!“ Voják pomalu zamířil a chlapce první ranou zavraždil, na vzdálenost 4–5 m.*²¹

Celou záležitost šetřila Vojenská obvodová prokuratura v Praze pod sp. zn. OPn 788/68 a vojenský prokurátor plkl. JUDr. Jiří Lingr dospěl k závěru, že *použití zbraně strážným bylo v naprostém souladu se strážnými pravidly, neboť odsouzený Mikoláš vnikl do postřelovaného pásma úmyslně a z dané situace vyplývalo pro strážného, že se pokoušel o útěk...*²²

Jak se ukázalo, Jan Mikoláš zemřel zbraní Vasila Potuckého, který v létě 1963 nastoupil ke Sboru vězeňské stráže (SVS) Ostrov nad Ohří. Po čase byl převelen do Příbrami. *Toho dne 5. 12. 1963 mě vyslali spolu s dalšími vojáky SVS z Příbrami do stráže na věznici Bytíz, která byla nedaleko. Před nástupem do stráže, do které jsem nastupoval poprvé, jsme měli instruktáž, kde náčelník našeho útvaru nás [...] varoval [...], že budeme střežit věznicí a že v případě, jak zjistíme, že nějaký vězeň se bude snažit utéct, máme postupovat následovně: kdybychom viděli, jak se snaží uprchnout, měli jsme zakřičet: „Stůj, zpět!“, 2. výzva: „Stůj, nebo střelím“ a 3. výzva ještě jednou: „Stůj, nebo střelím“, kdyby na toto nereagoval, měli jsme začít střílet.*²³ Následovalo „poučení“: *Komu vězeň uteče, dostane 5 let.*²⁴ Po instruktáži na-

20 NA, f. SSNV – nezpracováno, Závěrečná zpráva meziresortní komise ministra vnitra ČSSR, ČSR a SNV ČSR z let 1968–1970 o výsledcích šetření tzv. nezákonností z padesátých let v bývalých táborech pro odsouzené v oblasti Jáchymov, sp. zn. OPn 788/68 – odpověď na oznámení ze 4. 12. 1968.

21 ABS, f. Spisy ÚDV, spis ČVS: ÚDV-67/VvK/95 „Jáchymov – trestanecké tábory“, Dopis Otakara Novotného z 29. 1. 1996.

22 NA, f. SSNV – nezpracováno, Závěrečná zpráva meziresortní komise ministra vnitra ČSSR, ČSR a SNV ČSR z let 1968–1970 o výsledcích šetření tzv. nezákonností z padesátých let v bývalých táborech pro odsouzené v oblasti Jáchymov, sp. zn. OPn 788/68, Záznam o ukončení stížnosti z 18. 12. 1968.

23 ABS, f. Spisy ÚDV, spis ČVS: ÚDV-67/VvK/95, „Jáchymov – trestanecké tábory“, Výpověď Vasila Potuckého, 11. 4. 2001.

24 Tamtéž.

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

stoupil s ostatními do stráže, kterou vykonával sám na strážní věži. Najednou uviděl, jak se jeden vězeň snaží utéci a překonává první ze čtyř drátěných plotů okolo věznice. *Když začal překonávat první plot, začal jsem tlačítkem signalizovat na vrátnici, že máme pokus o útěk. Pak jsem na vězně zakřičel: „Stůj! Zpět!“ Na to ale nereagoval, a tak jsem ho vyzval znovu: „Stůj, nebo střelím!“ Ani na tuto výzvu nereagoval, to už byl na třetím plotě a tehdy jsem namířil a ze samopalů jsem na něho vystřelil jednu ránu, to byl ode mne vzdálený asi 20 metrů. Když jsem vystřelil, uviděl jsem, že jsem ho asi trefil, neboť spadnul z plotu dolů. Ihned pak přišli další vojáci a vystřídali mne na stráži. Přijelo auto z útvaru, dali mi kuklu na hlavu, aby mě asi nepoznali další vězni, a odvezli mně k lékaři. Byl jsem ve velkém šoku, nepamatuji si souvislosti, měl jsem tehdy 19 let a uvědomoval jsem si, že jsem zabil člověka.²⁵*

Svým způsobem můžeme za zastřeleného vězně na útěku považovat i Josefa Mravce, který byl dne 15. prosince 1983 zastřelen při zatýkání, kdy proti bezpečnostním složkám použil střelnou zbraň. Pistoli odcizil příslušníkovi Sboru národní bezpečnosti (SNB), který ho hlídal na pracovišti v Příbrami.

Vzpouora vězňů

Největší vězeňská vzpoura v souvislosti s událostmi, které vyvrcholily v srpnu 1968, se odehrála v Nápravně výchovném ústavu Příbram (Bytíz), a proto jí bude věnováno více prostoru. Z pohledu historie vězeňství se jedná o mimořádnou událost, jež jen díky rozvaze vedení věznice neskončila tragicky. Hektické dění roku 1968, které bylo ukončeno obsazením Československa vojsky zemí Varšavské smlouvy, výrazně ovlivnilo celospolečenské dění. V důsledku událostí při okupaci republiky byla v rámci ČSUP vyhlášena stávka s heslem *Ani gram uranu okupantům*. Práce u n. p. Uranové doly Příbram byla zastavena a odsouzení ponecháni v ústavu.

O prvních hodinách v NVÚ po obsazení republiky vojsky Varšavské smlouvy zanechal svědectví náčelník oddělení výchovy mjr. JUDr. Jaroslav Hochman, který vypověděl, že ho ve tři hodiny ráno 21. srpna probudil vedoucí noční směny prap. Karel Talián a informoval ho o tom, že naše území obsazují vojska Varšavské smlouvy. Asi ve 4.30 hod. byl vyzván, aby nastoupil do služby s tím, že byl vydán zákaz vysílání odsouzených do zaměstnání. Na útvar se dostavil v 6 hod. a zjistil, že odsouzení jsou již o přítomnosti okupačních vojsk v ČSSR informováni. *Příslušníkům směny a referentu režimu jsem vydal rozkaz nepouštět rozhlasové zprávy do ústavu a vychovatelům zdržovat se na svých ubytovnách a zamezovat vycházení odsouzeným z ubytoven. Pro odsouzené byl vydán rozkaz vycházet z ubytoven pouze na výzvu rozhlasem.²⁶* Mezi vězni se dařilo udržovat pořádek, takže když se dožadovali v dopoledních hodinách puštění zpráv, bylo jim to kolem poledne umožněno. S přibývajícím časem však začalo mezi odsouzenými docházet k menším nepokojům. Noc proběhla poměrně klidně až do časných ranních hodin, kdy se zejména slovenští odsouzení dožadovali zpráv ze Slovenska. Ty jim však vzhledem k vypjaté situaci nebylo možné zprostředkovat. S ohledem na technické

25 Tamtéž.

26 *Státní okresní archiv* (dále jen SOkA) Příbram, f. Okresní prokuratura, rok 1969, Vyšetřovací spis sp. zn. 2T 52/70 Halady a spol., Protokol o výslechu svědka JUDr. Jaroslava Hochmana, 19. 9. 1968, s. 2.

František Bártík

možnosti rozhlasové ústředny a hrozbu jejího poškození, byla vypínána. To mělo samozřejmě negativní odezvu mezi odsouzenými, kteří svoji nevoli vyjadřovali výkřiky: *Pust'te to, vy svine!*²⁷ Vždy v takových případech byla vyslána skupina příslušníků SNV, aby obnovili pořádek, ale protože se výkřiky ozývaly zevnitř, nepodařilo se viníky vypátrat. S přibývajícím časem atmosféra houstla. K většímu sročení odsouzených došlo 22. srpna kolem 12.30 hod., kdy se jich několik set seběhlo z horní části ústavu k rozhlasu a dožadovali se puštění zpráv. Toto sročení bylo opět zlikvidováno příslušníky SNV a s výzvou: *Jméнем zákona!* byli vězni zatlačeni zpět na ubikace.

Během dopoledne téhož dne sepsali jakousi rezoluci, kterou odsouzený Semrád²⁸ předčítal v kulturní místnosti baráku „J“. Vězni v ní vyjádřili podporu vládním činitelům a současně v ní kladli podmínku, že rozhlas v NVÚ musí být puštěn. Náčelník oddělení výchovy Jaroslav Hochman byl čtení přítomen a prohlásil, že ji přijímá s výjimkou požadavku na puštění rozhlasu, pokud v ní nebudou další nesplnitelné podmínky. Zároveň zakázal její další šíření a získávání podpisů pod ní s tím, že odsouzený Semrád se odebere na ubytovnu. Jak bylo později zjištěno, dotyčný příkaz neuposlechl a sbíral podpisy na dalších ubikacích.²⁹

Rozhlas byl přesto vždy jednou za hodinu pouštěn a zdálo se, že situace je pod kontrolou.³⁰ Odsouzení se ovšem dožadovali nepřetržitého poslechu rozhlasu, což vzhledem k technickým parametrům rozhlasové ústředny nebylo možné.

Deset minut před osmou hodinou večerní vyšli odsouzení, kteří byli ubytováni v horní části NVÚ, na nádvoří s hvízdáním a voláním, že *půjdou na „Rusáky“*. Ozývaly se i výkřiky, že „Rusáci“ jsou pod spodní částí NVÚ. Po deseti minutách se dav 200–300 osob rozběhl spodní částí tábora na severní straně s úmyslem překonat oplocení, které bylo v té době stráženo jednotkou Československé lidové armády (ČSLA). Odsouzení vzali tři žebříky a s jejich pomocí se pokoušeli plot přelézt. Tehdy se na místo dostavil náčelník oddělení výchovy mjr. JUDr. Hochman s několika příslušníky SNV a vyzýval vzbouřence, aby zachovali klid a okamžitě se vrátili na ubytovnu. Ti ale nerespektovali ani opětovné výzvy, a naopak přemlouvali vojenskou stráž, aby na ně nestrážíla a šla na Rusy s nimi. Jelikož potrestaní neuposlechlí výzev a jeden odsouzený naopak překonal první stěnu koridoru a začal se strkat se strážným ČSLA, stráž opětovně vyzvala vězně k ústupu. Několik vojáků v koridoru oplocení ve vyhrocené situaci začalo pro výstrahu střílet do vzduchu. Následně se na místo dostavili další příslušníci SNV s cílem zabránit odsouzeným v útěku. Po této události se vězni rozběhli k hlavní bráně NVÚ. Vzhledem k tomu, že za ní stáli příslušníci SNV, zastavili se asi ve vzdálenosti patnácti metrů od ní.

Situace se dále vyhrocovala, a proto nahlásil náčelník útvaru SNV Příbram pplk. Antonín Žíla ve 20.15 hod. situaci dozorcímu důstojníkovi správy SNV, načež bylo vedením správy ihned zajištěno *vyblášení poplachu u všech útvarů SNV v Praze; u jednotky*

27 Tamtéž, s. 3.

28 Křestní jméno se autorovi nepodařilo zjistit, což platí i pro řadu dále uvedených osob, příp. jejich služebních hodností.

29 SOkA Příbram, f. Okresní prokuratura, rok 1969, Vyšetřovací spis sp. zn. 2T 52/70 Halady a spol., Protokol o výslechu svědka JUDr. Jaroslava Hochmana, 19. 9. 1968, s. 4.

30 Tamtéž, s. 3.

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

Sovětské armády dislokované u útvaru SNV č. 2 Praha (Pankrác)³¹ byli vyžádáni dva styční důstojníci na vyvedení pohotovostních jednotek z Prahy a k zajištění hladkého průjezdu k útvaru SNV Příbram. Toto opatření bylo nezbytné, neboť všechny mosty a výpadevé silnice byly obsazeny Sovětskou armádou a bez styčného důstojníka nebylo možno vyjet z Prahy.³²

Při přesunu skupiny vzbouřenců k hlavní bráně NVÚ byla přepadena budova samovazeb. Několik odsouzených pod vedením Josefa Ciganoce přimělo službu konajícího příslušníka SNV stržm. Ladislava Cifraina, aby propustil všechny odsouzené z cel. Musel okamžitě opustit své stanoviště.

Josef Ciganoc k tomu při vyšetřování vypověděl: *Pokud jde o stržm. Cifrajna (sic), tak tomu jsem konkrétně já řekl, aby otevřel celý a propustil vězně, nebo že ho zbijem. Bylo nás tam asi šest. Myslím si, že nám vybověl ze strachu před námi. Kdyby nás byl neuposlechl, byli bychom jej napadli.³³* Osvobození vězňů z budovy samovazeb proběhlo s největší pravděpodobností tak, jak vypověděl stržm. Cifrain, který tam měl od 13 do 21 hod. službu s pprap. Soukupem. V samovazbě bylo umístěno asi 20 potrestaných, kteří si odpykávali kázeňské tresty. Když odsouzení kolem 20. hod. začali utíkat ke spodní části ústavu, pprap. Soukup se šel podívat, co se děje. Ladislav Cifrain zůstal v budově samovazeb sám. Nejprve stál před budovou, ale když zaslechl střelbu od oplocení, stáhl se dovnitř. Branka do areálu samovazeb byla zavřená, stejně jako dveře do budovy. Když odsouzení táhli od oplocení k plechové (hlavní) bráně, přiběhl za ním pprap. Soukup s tím, aby utekl za hlavní bránu. Než si však Cifrain stihl vzít všechny věci a obléci si uniformu (byl jen v bundokošili), viděl, jak odsouzení vypáčili branku a vytrhli dveře samovazeb. Podle jeho odhadu mohlo do budovy vpadnout něco mezi 50 až 80 osobami. Ptal se jich, co chtějí. Řekli mu, aby okamžitě otevřel celý a pustil odsouzené ven. Protože neviděl možnost odporu proti přesile, celý otevřel. Z nich vyšli všichni odsouzení, ale následně se jich asi polovina dobrovolně vrátila. Potrestaný Špaček ho pak vyzval, aby otevřel sklad, že si chce vzít své věci, což Cifrain udělal. Špaček si vzal své šaty, boty a dvě deky. Je jasné, že si odsouzení ze skladu vzali, co chtěli, a vyběhli do areálu NVÚ. Stržm. Cifrain poté vyrozuměl mjr. Hochmana o tom, co se stalo a že opouští stanoviště, s čímž jmenovaný souhlasil. Když Cifrain opustil budovu samovazeb, vydal se za plechovou bránu, a protože tam nebyli žádní odsouzení, dostal se tam bez problémů.³⁴

JUDr. Jaroslav Hochman zavolal náčelníkovi Obvodního oddělení Veřejné bezpečnosti (OO-VB) Příbram pplk. Kuldovi, kterého informoval o vzpouře a žádal ho o vyslání pomocné skupiny příslušníků SNB. Skupina byla k ústavu skutečně vyslána. *Dále jsem volal na závod Uranových dolů č. 3 dispečera a žádal jej o vyslání jednotky L[idových]M[ilicí], zde však žádná nebyla. Volal jsem proto na závod Uranových dolů č. 4 Bytíz, kde byla soustředěna skupina asi 19 příslušníků LM, kteří byli vlastně stávkovým výborem. Vy-*

31 Z důvodu okupace (blokování klíčových dopravních uzlů) nebylo možné, aby vyjely ozbrojené složky bez vědomí a povolení Sovětů, proto byli vyžádáni styční důstojníci, kteří dohlíželi na průjezd posil do věznic Příbram.

32 *SOkA Příbram*, f. Okresní prokuratura, rok 1969, Vyšetřovací spis sp. zn. 2T 52/70 Halady a spol., Protokol o výslechu svědka JUDr. Jaroslava Hochmana, 19. 9. 1968, s. 3.

33 Tamtéž, Protokol o výslechu Josefa Ciganoce, 19. 9. 1968, s. 3.

34 Tamtéž, Protokol o výslechu svědka stržm. Ladislava Cifraina, 2. 10. 1968, s. 1–2.

František Bártík

rozuměl jsem je o nebezpečí, které vzniklo na ústavu, a zjišťoval, zda nejsou na závodě zbraně a střelivo. Byl jsem ubezpečen, že nic takového na závodě není. Mezitím však odsouzení vtrhli na závod Bytíz a začali zde plenit závodní kantýnu. V době, kdy se odsouzení dostali k plechové bráně, zároveň provedli vypuštění vězňů, kteří byli v budově výkonu kázeňských trestů...³⁵ JUDr. Hochman vydal rozkaz znehodnotit rozhlasovou ústřednu, aby ji nebylo možné případně zneužívat.³⁶ Na jeho základě se příslušník SNV Václav Fau vydal do budovy rozhlasu, kde vyňal několik elektronek. Zařízení nerozuměl, ale domníval se, že tím ústřednu vyřadí z provozu.³⁷ Na to dohlížel kpt. Kubec.³⁸ Stanoviště bylo potom uzavřeno. Sám jsem (Hochman – pozn. autora) se strážm. Kuchtou probledal celou budovu starého velitelství, uzamkl oba vchody a opustil vnitřní prostor ústavu. Zároveň jsem vyrozuměl ostatní příslušníky, aby rovněž po dvojicích opouštěli ústav. Stalo se tak proto, že jsme nemohli již delší dobu setrvávat v prostředí rozzuřených odsouzených, neboť zde již brozila újma na zdraví, případně na životě. Po opuštění ústavu jsem se ozbrojil a podle pokynů zástupce náčelníka ústavu jsem plnil další obranné úkoly.³⁹ Od tohoto okamžiku byl NVÚ Bytíz pod kontrolou potrestaných, neboť příslušníci SNV se z něj stáhli nebo se o to pokoušeli.

Několik minut po osvobození potrestaných ze samovazeb se dostavil odsouzený Josef Ciganoc s dalším vězněm k bráně tábora s tím, že přicházejí vyjednávat jako parlamentáři s náčelníkem ústavu. Zástupci náčelníka NVÚ mjr. Josefu Šnoblvi přednesli své požadavky. Jednalo se o otevření brány NVÚ a umožnění volného odchodu z výkonu trestu. Současně byl Šnobl upozorněn, že nebudou-li jejich podmínky splněny, zapálí ubytovny v ústavu. Podmínky odsouzených vedení NVÚ zamítlo. Náčelník ostrahy mjr. Josef Štrubinský po neúspěšném vyjednávání vydal rozkaz příslušníkům SNV, aby nabili zbraně a zaujali místa v blízkosti brány č. 2 (oplocení rozdělující tábor a velitelství útvaru). *Vyzval jsem odsouzené, aby upustili od proniknutí přes bránu č. 2, jinak že bude použito zbraní...*⁴⁰

Přímý účastník vyjednávání, zástupce náčelníka NVÚ mjr. Šnobl, vypověděl: *U brány č. 2 docházelo tehdy nejen k vyjednávání ze strany odsouzených, ale i k násilnostem, o nichž jsem už při vyšetřování hovořil. Kladli na nás ultimativní požadavky, že nepustíme-li je domů, zapálí ústav. Snažil jsem se jako zástupce náčelníka jednat s nimi lidsky, vyptávat se jich, co je k tomu vede, ovšem na to jsem nedostal odpověď. Také jsem jim říkal, že to zbytečně komplikuje situaci, že to nejde je pustit. Naznačoval jsem, že obě strany musí dodržovat zákony a že je nemůžeme na svobodu propustit. Zaručil jsem jim, že se jim nic nestane, vrátí-li se na ubytovny. Situace v ústavu byla naprosto kritická, poněvadž odsouzení byli vyzbrojeni různými předměty, byla tma, takže bylo riskantní proti nim zasahovat.*⁴¹ K dotazu obhájců v průběhu soudního líčení řekl: *Odsouzení nám vůbec neuváděli žádný důvod svého počínání. Pokud se*

35 Tamtéž, Protokol o výslechu svědka JUDr. Jaroslava Hochmana, 19. 9. 1968, s. 4.

36 Tamtéž, s. 5.

37 Jak se později ukázalo, příslušníci SNV vyjmuli pouze elektrony z rozhlasového přijímače a vysílací lampy v ústředně ponechali.

38 SOkA Příbram, f. Okresní prokuratura, rok 1969, Vyšetřovací spis sp. zn. 2T 52/70 Halady a spol., Protokol o výslechu svědka Václava Faua, 20. 9. 1968, s. 2.

39 Tamtéž, Protokol o výslechu svědka JUDr. Jaroslava Hochmana, 19. 9. 1968, s. 5.

40 Tamtéž, Protokol o výslechu svědka mjr. Josefa Štrubinského, 4. 10. 1968, s. 2.

41 Tamtéž, Protokol o hlavním líčení u Okresního soudu Příbram, 2.–6. 2. 1970, s. 11.

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

mnou jako se zástupcem náčelníka jednali, nezmiňovali se o tom, že by měli strach o své rodiny apod. Naopak, i když jsem se na to vyptával, nic konkrétního mi neřekli, jen prostě to, že chtějí jít ven. [...] Už jsem jednou uvedl, že se k přítomným obžalovaným nemohu konkrétně vyjádřit, ovšem odsouzení tenkrát měli v rukou lopaty, rýče, tyče apod., což bylo vidět, když se přiblížili do osvětleného prostoru.⁴²

Odsouzení se po neúspěšném jednání na bráně odebrali zpět do tábora, kde se zmocnili ústavního rozhlasu. Ten opravili a žádali všechny vězně, aby se dostavili na nástupiště před rozhlas. V případě, že tak neučiní, hrozili zapálením jejich ubikací. Po hlášení, které trvalo několik minut, bylo zařízení rozhlasu zdemolováno.⁴³ Václav Fau dodává: [...] *bylo slyšet provolání v rozhlase v tom smyslu, aby se potrestaní dostavili tam a tam. Bylo vedeno ve slovenském a maďarském jazyce. Krátce nato jsem viděl, jak v horní části tábora hoří budova starého velitelství a propagace.⁴⁴*

Po událostech v táborovém rozhlasu byla zapálena budova oddělení nápravně výchovné činnosti a dřevěné skladiště. Asi za 15 minut se skupina odsouzených v počtu 60 osob rozběhla proti bráně tábora směrem na šachtu Bytíz, která byla rovněž strážena příslušníky SNV. Ti museli nakonec před přesilou ustoupit. Útočníci vyvrátili bránu a vnikli do prostoru na povrchu šachty Bytíz, kde se zmocnili stojícího traktoru. Ten však střelba vojenské stráže vyřadila z provozu. Po tomto neúspěchu vězni přerušili dodávku elektrického proudu.

Když situace v táboře začala gradovat, bylo třeba začít organizovat ochranu vnějšího oplocení, aby se potrestaní nedostali ven. Tehdy vydal mjr. Štrubinský rozkaz svému zástupci kpt. Tylingerovi, aby se spolu s dalšími příslušníky přesunul do prostoru hlavní brány do závodu a zajistil, aby vzbouřenci nepronikli přes bránu a blízké oplocení strážného objektu. Vzhledem k tomu, že se odsouzení před branou kryli provizorními ochrannými štíty a přibližovali se k ní, byli vyzváni, aby od průniku za bránu upustili. Později bylo dokonce použito i zbraně pro výstrahu. Vězni pak začali rabovat vše, co bylo v táboře dostupné.⁴⁵ Pronikli do administrativní budovy a drancovali kanceláře a kantýny. Příslušníci SNV, ČSLA a přivolané posily z řad LM zajistili oplocení závodu Bytíz a NVÚ. Další část odsouzených se pokusila o útěk. Lezným oddělením se dostali do 9. patra šachty Bytíz a odtud spojovacími chodbami na šachty č. 16, 19 a 22. Tomuto útěku zabránilo použití střelné zbraně (vězeň Ladislav Martiniuk utrpěl lehké zranění horní části pravé ruky).

V průběhu vzpoury bylo zjištěno, že někteří odsouzení jsou vyzbrojeni noži, sekýrami, tyčemi apod., a protože byla přerušena dodávka elektrické energie, takže se NVÚ a okolí ponořily do tmy, bylo rozhodnuto odložit zásah proti vzbouřencům na ráno. Noc proběhla v relativním klidu. Operační štáb útvaru SNV Příbram přijal rozhodnutí zajistit intenzivní strážení vnějšího oplocení celého ústavu tak, aby byl prak-

42 Tamtéž, s. 12.

43 ABS, f. Spisy ÚDV, spis ČVS: ÚDV-67/VvK/95 „Jáchymov – trestanecké tábory“, Pomocný svazek III, Informace o pokusu o útěk větší skupiny odsouzených v NVÚ Příbram, 22. 8. 1968, s. 3.

44 SOkA Příbram, f. Okresní prokuratura, rok 1969, Vyšetřovací spis sp. zn. 2T 52/70 Halady a spol., Protokol o výslechu svědka Václava Faua, 20. 9. 1968, s. 2.

45 Tamtéž, Protokol o výslechu svědka mjr. Josefa Štrubinského, 4. 10. 1968, s. 2–3.

František Bártík

ticky hermeticky uzavřen. K osvětlení spodní části areálu, v níž se nacházely ubikace odsouzených, kteří se ke vzpouře nepřipojili a zůstali v klidu, bylo použito světlometů přítomné jednotky ČSLA. Stejně tak byly osvětleny i budovy věznice. V prostorách závodu v horní části pokračovalo drancování.

Dne 23. srpna v 7 hod. vyhlásil operační štáb sčítání odsouzených, které zajistila pořádková jednotka o síle 200 mužů vybavených obuškou, vodním dělem a čtyřmi služebními psy. Během nástupu proběhla prohlídka ubytoven a věci získané při drancování byly zabaveny. Ti, u nichž se takovéhoto předměty našly, byli ihned umístováni na zvláštní oddělení. Po provedení sčítacího nástupu byli potrestaní uzamčeni v ubytovnách a střežení každé ubikace zajistilo šest příslušníků SNV. Během sčítání nedošlo k žádnému aktivnímu odporu ze strany odsouzených. Bylo však zjištěno, že jich patnact chybí. Ti se nacházeli v šachtách a byli vyzváni důlními telefony, aby vyšli na povrch. Jelikož výzvy neuposlechli, vedení závodu do šachet vhánělo slzný plyn. *Odsouzení, kteří se v šachtách skrývali, vystoupili v průběhu dne po žebřících na povrch a byli postupně zadrženi a eskortováni na zvláštní oddělení. Použití slzného plynu se ukázalo jako vhodné i proto, že v šachtě bylo umístěno cca 15 tun důlního střeliva a elektrické rozbušky a hrozilo nebezpečí jeho zneužití.*⁴⁶ Po návratu všech patnácti vězňů nastoupily hornické záchranné čety, aby vyzvedly důlní střelivo.

Téhož dne ve 21 hod. odvezli příslušníci Ústřední eskortní služby (ÚES) SNV všechny hlavní iniciátory – 46 odsouzených – do věznice Plzeň-Bory. *Vzhledem k mimořádně vážné situaci bylo nutno provést eskortu odsouzených v nočních hodinách. Pro hladký průběh eskorty přes obsazené křižovatky a okraje města Plzeň byl nezbytný doprovod styčného důstojníka Sovětské armády.*⁴⁷

Téměř po půl roce, 6. února 1970, byly nad účastníky vzpoury v táboře Bytíz vynešeny rozsudky. Prokurátor JUDr. Josef Příbýl je vinil z toho, že *využili neutěšené vnitropolitické situace ke vzpouře, [...] napáchali značné škody, založili požár, demolovali zařízení ústavu, vykradli kantýnu dolu, útočili na příslušníky nápravně výchovného zařízení kamením i jinak se záměrem prorazit střežený koridor a pokusit se o bromaždný útěk...*⁴⁸ U deseti obžalovaných byly vynešeny tresty v rozmezí od 14 měsíců do 3,5 roku. Devět z nich bylo zařazeno do II. nápravné skupiny, jeden do III.⁴⁹ Dále byly vynešeny dva podmíněně tresty.

Po soudním líčení se konala tisková beseda za účasti soudců, prokurátora a pracovníků Nápravně výchovného zařízení (NVZ). Jak proces, tak beseda probíhaly budově NVZ v Příbrami. Předseda senátu JUDr. Jindřich Mařík při ní uvedl: *Průkazní řízení bylo obtížné, některé skutečnosti nešlo například zjistit proto, že většina svědků byla z řad odsouzených. Tresty byly přiměřené, spravedlivé, odstupňované – bylo přihlédnuto i k míře doznání. Šlo o vysokou společenskou nebezpečnost jednání.* Prokurátor JUDr. Josef Příbýl

46 Tamtéž, s. 5.

47 Tamtéž.

48 Bytízská vzpoura před soudem. *Hornický kaban*, 1970, č. 6, s. 4.

49 Výkon trestu byl v československých věznicích vykonáván diferencovaně, tzn. že vězni podle výše trestu a spáchaného trestného činu byli umístováni do tří nápravných výchovných skupin s jinými právy a povinnostmi. Trest se vykonával ve třech nápravně výchovných skupinách, z nichž první byla nejlehčí.

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

dodal: Šlo prakticky o soud nad pachateli, kteří již měli za sebou výhradně násilné trestné činy. A pplk. Antonín Žíla, velitel NVZ, doplnil: Začátkem roku 1968 bylo v tomto zařízení kolem deseti vězňů s politickým charakterem provinění, jinak šlo vesměs o recidivisty s kriminálními delikty. Od vývoje politické situace po lednu 1968 jsme očekávali zlepšení stranické práce, odčinění nedostatků v kádrových věcech, řešení národnostní otázky apod. Vzápětí se však začalo útočit na samotné principy našeho socialistického zřízení, začaly útoky na naši armádu, pak bezpečnost, sbor nápravné výchovy, Lidové milice. Kampaň proti sboru nápravné výchovy měla tři etapy. V první etapě se vyskytovaly články s líčením drastických poměrů v padesátých letech, které byly bez rozdílu ztotožňovány se současnými poměry. Vlivem těchto materiálů došlo k prudkému poklesu kázně a v nápravně výchovném zařízení se zvyšovala agresivita odsouzených. V druhé etapě nabraly útoky proti sboru nápravné výchovy politického zabarvení, docházelo k požadavkům rozpuštění sboru. Šlo o novinářské články, televizní vysílání z Mírova apod. Tento soustředěný záměr splnil svůj cíl. Příslušníci se báli zakročovat, mladší žádali o propuštění do civilu. Kázeň odsouzených byla narušena až k neúnosnosti, pro její vynucení riskovali příslušníci své zdraví. Ve třetí etapě – po vstupu vojsk pěti socialistických států na naše území – atmosféra v nápravně výchovném zařízení vyvrcholila vzpourou 22. srpna 1968. [...] V průběhu dne 22. srpna 1968 se dožadovali odsouzení nepřetržitě pouštění zpráv. Jejich požadavek byl vcelku splněn. Vzpoura vypukla po osmé hodině ráno, následoval hlavní nápor na ostrahové pásmo. Po odražení zaútočili odsouzení jinou branou s ultimativním požadavkem: „Pustte nás!“ Poté došlo k zapalování zařízení, vydrancování civilní kantýny a všemu tomu, co bylo předmětem soudního řízení. V této atmosféře při mohutném požáru, při vypouštění světlic v zařízení atd. přijížděla na Skalku (místo poblíž věznice – pozn. autora) hlídka sovětských vojáků. Byli jsme dotazováni, zda potřebujeme pomoci. Když jsme řekli, že situaci stačíme zvládnout sami, vojska nezasahovala. Velitel zdejší posádky s [oudruh] Pankratov byl však od té doby s námi v neustálém styku...⁵⁰

Jako zajímavost na závěr lze uvést, že jeden z účastníků vzpoury se domáhal „po listopadu 1989“ soudní rehabilitace za bytízské události z roku 1968 a následný trest. Jako pikantérii je možné zmínit, že svoji žádost ze začátku roku 1990 posílal z věznice Ostrov.⁵¹

Útěky

V této části příspěvku budou popsány útěky z NVÚ Bytíz, které byly řešeny soudně a soudní, respektive prokurátorské spisy k nim se nacházejí v Okresním archivu v Příbrami.

Touha po svobodě, po setkání s blízkými či v neposlední řadě pokus o překročení státní hranice na Západ, to vše vedlo muže ve výkonu trestu k tomu, aby se pokusili o útěk a riskovali tak v mnoha případech své zdraví a někdy i život.

50 Bytízská vzpoura před soudem. Po týdenním přelíčení vyneseny rozsudky. *Hornický kaban*, 1970, č. 8, s. 4.
 51 *SOka Příbram*, f. Okresní prokuratura, rok 1969, Vyšetřovací spis sp. zn. 2T 52/70 Halady a spol., Vyšetřovací spis č. j. 3 KPt 5057/90. Samostatně popsal autor vzpouru ve studii BARTÍK, František: Vzpoura vězňů v Nápravně výchovném ústavu Bytíz. *Paměť a dějiny*, 2018, roč. 12, č. 2, s. 48–55 – viz https://www.ustrcr.cz/wp-content/uploads/2018/07/PD_2_18_s48-55.pdf (citováno k 13. 11. 2018).

František Bártík

Potrestaní Jiří Komenda⁵² a Stanislav Bartoš⁵³ se opakovaně pokusili o útěk z NVÚ Bytíz. Dne 16. ledna 1963 k tomu chtěli využít nákladní automobil Tatra 111 zaparkovaný u dílen v areálu ústavu. Vozidlem hodlali překonat ženíjně-technické zabezpečení a prorazit drátěné oplocení. Nástroji, které již dříve odcizili na pracovišti, si násilím otevřeli kabinu, aby zjistili, že v automobilu není baterie. Z tohoto důvodu od svého záměru upustili a z místa odešli. Koncem ledna však Komenda vymyslel jiný plán. Byl zaměstnán na pracovišti Úpravny 1. máje, kde byl čilý provoz aut, která mu měla posloužit k útěku z výkonu trestu. Na provedení samotné akce se dohodl s odsouzeným Brožem, který mu přislíbil pomoc. Jistým problémem byl fakt, že Brož byl určen na práci v hlubině. Díky svým kontaktům však dokázali zařídit, že 1. února 1963 kolem 22. hod. byl na základě falešné převodky převeden na pracoviště Úpravny 1. máje. Ale příslušníci ostrahy tento podvod odhalili a oba nechali eskortovat do NVÚ. Ani přes provedené pohovory však muži od úmyslu utéct neupustili. Během měsíce března získali pro svůj plán odsouzeného Josefa Chvojku.⁵⁴ Dne 20. března v pozdních nočních hodinách Brož s Chvojkou uprchli z areálu ústavu na přilehlé pracoviště Bytíz, kde se setkali s Komendou, který měl sfárat s pracovní směnou do podzemí, ale neučinil tak. *Kolem 4.30 hodin pak tito postupně využili nákladních vozů Tatra 111, na kterých se na tomto závodě u výkopníku nechali zasypat horninou v úmyslu, že po vyjetí vozidla mimo strážžený objekt se z horniny vyprostí a že poté ze zdejšího prostoru uprchnou. Jejich započatý útěk nedokončili, neb byli před opuštěním vozidla z objektu příslušníky MV zadrženi.*⁵⁵ Brož a Chvojka naskočili na ložnou plochu jednoho nákladního auta a ukryli se za její čelní stěnou. Dostali se pod násypník, kde se nechali zasypat horninou. Zahlédl je však příslušník MV. Když je vyprostili, byli oba v bezvědomí, takže jim musela být poskytnuta první pomoc. Komenda naskočil na jiné auto, ale při sypání horniny byl opět odhalen příslušníkem MV.⁵⁶ Dne 12. června 1963 je Okresní soud v Příbrami odsoudil za pokus o maření výkonu úředního rozhodnutí na 18 měsíců nepodmíněně. Proti tomuto rozsudku se odvolali a Krajský soud v Praze dne 9. července 1963 vyhlásil nepodmíněně tresty v této výši: Jiří Komenda 14 měsíců, Stanislav Brož 12 měsíců a Josef Chvojka 10 měsíců.⁵⁷

Dne 10. července 1964 došlo ke kuriózní události, která mohla dopadnout tragicky a jen díky souhře náhod se tak nestalo. Potrestaný František Urbánek⁵⁸ byl přidělen na práci v hlubině dolu Bytíz. Dne 9. července ale nesfáral s pracovní směnou

52 Jiří Komenda, nar. 1940, byl 7x soudně trestán, naposledy byl odsouzen na 3 roky odnětí svobody pro krádeže a rozkrádání. *SOkA Příbram*, f. Okresní prokuratura, rok 1963, Žaloba proti Jiřímu Komendovi, Stanislavu Brožovi a Josefu Chvojkovi, sp. zn. Pv 150/63, 27. 5. 1963, s. 1.

53 Stanislav Brož, nar. 1942, byl 2x soudně trestán, naposledy byl odsouzen na 4 roky odnětí svobody pro ublížení na zdraví a krádež. Tamtéž, s. 1–2.

54 Josef Chvojka, nar. 1939, byl 4x soudně trestán, naposledy byl odsouzen na 6 let pro příživnictví, rozkrádání a další činy. Tamtéž.

55 *SOkA Příbram*, f. Okresní prokuratura, rok 1963, Usnesení sp. zn. 4To 274/63, 9. 4. 1963, s. 2.

56 Tamtéž, Žaloba sp. zn. Pv 150/63, 27. 5. 1963, s. 2.

57 Tamtéž, Rozsudek Krajského soudu v Praze sp. zn. 4To 274/63, 9. 7. 1963, s. 1.

58 František Urbánek, nar. 1942, byl 3x soudně trestán, ve výkonu trestu na 2,5 roku pro krádež, křivé obvinění a rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví. *SOkA Příbram*, f. Okresní prokuratura, rok 1964, Spis František Urbánek sp. zn. PV 566/64, Usnesení sp. zn. VB/4-20.259/40-64, 22. 8. 1964, s. 1.

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

a zdržoval se na povrchu. Kolem jedné hodiny ranní následujícího dne vylezl na stožár elektrického vedení, které bylo nově osazeno, a tedy bez napětí. Po vedení ručkoval asi 120 metrů, aby se dostal mimo střezovaný objekt ke strakonické silnici. Zde vysílením spadl z výšky 11 metrů. Dokázal ještě urazit dvacet metrů do příkopu silnice, kde zůstal v bezvědomí ležet. V 6.30 hod. ho objevil náhodný kolemjdoucí Josef Kohoutek, který nález těla ohlásil ostraze areálu. O tom, co následovalo, zanechal svědectví por. František Šafránek: *Dne 10. července 1964 jsem vykonával službu velitele směny v táboře na ranní směně od 5.00 do 13.00 hod. V 6.40 hod. jsem šel ze st[anoviště] č. 3 na kontrolu na st. 6/2 (plechová brána), kde jsem potkal nstržm. Břincela, který mně blásil: volali vojáci, že na šachtě č. 11 na betonové silnici směrem ke státní silnici leží nějaký odsouzený a je pravděpodobně mrtev. Běžel jsem okamžitě na velitelství prověřit si, co se děje. Na st. č. 1 mi [...] s. Hlinecký řekl, že vojáci někoho postřelili. Volal jsem na strážnici V[nitřní]S[tráže]⁵⁹ a tam mi bláslili, že za oplocením u státní silnice byl nalezen nějaký chlap. [...] Ihned jsem si nechal zavolat táborového lékaře a odjel jsem se stržm. Randou, lékařem a des[átníkem] VS na určené místo. V prostoru, kde odsouzený ležel, již bylo několik osob. [...] Odsouzený ležel v poloze na bříše, když se jej snažil lékař pootčit, poznal jej – ods[ouzeného] Urbánka. Několika políčky ho přivedl k sobě a já jsem ods. Urbánkovi položil několik otázek. 1) Jak jste se dostal ven? Na to mi odpověděl septem: Autem. Jak jste se dostal až sem za silnici, že jste tak potlučený? Odpověděl: Odbodilo mne auto. Kdy jste útěk provedl? Asi ve 2.00 hod. Lékař jmenovaného prohlížel a já jsem se kolem sebe rozhlížel, neb se mi nezdálo být pravděpodobné, že se dostal ven autem. Náhle jsem zahlédl dva dráty, které jdou přes oplocení na vysokých stožárech vysokého napětí. [...] Prohlížel jsem proto se s. Benešem prostor pod dráty směrem od oplocení. Těsně za panely cesty jsem našel pod jedním drátem narušení hlušiny, kde byly stopy, a připadalo mi to, jako že by tam mohl ods. spadnout. Tato stopa byla narušena deštěm, který v noci byl. Když jsem uvažoval o možnosti útěku autem, nezdálo se mi, co by tu v noci auto dělalo a pak proč by si ods. vybral místo k seskoku z auta právě zde, když zde řidič jede s autem poměrně velkou rychlostí. Toto mne utvrzovalo v tom, že jde o útěk přes dráty vysokého napětí...⁶⁰ Urbánek si pádem způsobil deslokovanou zlomeninu zápěstí pravé ruky, pánve, tří obratlů, hlubší tržnou ránu na levé hýždě a četná lehčí zranění. Jeho léčení si vyžádalo zhruba dva měsíce.*

Dne 19. července 1965 se pokusili o útěk z NVÚ Bytíz odsouzení Štefan Drozd⁶¹ a František Michek.⁶² Den předtím se dohodli, že sfarají do 5. patra, odkud se po překonání důlních zábran dostanou na povrch mimo střezovaný prostor. V den útěku v dopoledních hodinách odcizil Drozd pilku na železo, kladívko, sekáče a další nástroje

59 Vnitřní stráž ministerstva vnitra zajišťovala ochranu závodů a objektů zvláštní důležitosti (železničních objektů, mostů, vládních budov, vysílačů), střežení nápravných zařízení a spolupodílela se na stíhání uprchlých odsouzených, příp. protistátních skupin a jednotlivců a likvidací kontrarevolučních akcí.

60 SOKA Příbram, f. Okresní prokuratura, rok 1964, Spis František Urbánek sp. zn. PV 566/64, Služební záznam, 14. 7. 1964, s. 1.

61 Štefan Drozd, nar. 1934, byl 7x soudně trestán, naposledy byl odsouzen na 2 roky za majetkové trestné činy a ublížení na zdraví. Tamtéž, rok 1965, Spis Štefan Drozd a František Michek, Charakteristika obviněného Štefana Drozda č. j. 720/1964, 6. 8. 1965.

62 František Michek, nar. 1939, byl 4x soudně trestán, naposledy byl odsouzen na 2 roky za krádež a příživnictví. Tamtéž, Obžaloba sp. zn. Pv 580/65, 13. 9. 1965, s. 1.

František Bártík

potřebné k překonání zábran v podzemí. Ve 21 hod. odešli společně za barák „M“, kde přeštlípli drátěný plot, který odděloval NVÚ od objektu šachty Bytíz. Sférali do 7. patra a z něj se dostali do 5. patra, kterým prchali jihovýchodním směrem pod osadu Dubenec. Cestou překonali dvě bezpečnostní zábrany s železnými dvířky opatřenými řetězy se zámkem a dostali se až k závalu. S pomocí kladívka, sekáčů a prkna se jej snažili překonat, aby se dostali na povrch mimo střežený prostor. Po šesti až osmi hodinách práce se jim však téměř vybily důlní svítlny. Rozhodli se proto, že Drozd shora přinese nové. Společně došli k nárazišti 5. patra, odkud kolem 15. hodiny 20. července Drozd vyfáral na povrch. Ihned poté byl ale zadržen příslušníkem MV, neboť tou dobou se již vědělo o jejich útěku a byla vyhlášena mimořádná událost. Michek byl zadržen o dva dny později, 22. července, kolem 23.30 hod. Vyfáral na povrch, kde byl i on spatřen příslušníkem MV, dal se do běhu a schoval se pod keřem, kde byl objeven.⁶³

Rozsudkem Okresního soudu v Příbrami ze dne 29. září 1965 byli oba odsouzeni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce 10 měsíců.⁶⁴

Je zajímavé podívat se na tuto mimořádnou událost i z pohledu druhé strany, tedy bezpečnostních orgánů. Dne 20. července velitel směny zjistil, že dva odsouzení nenastoupili na ranní směnu. Vydali se je hledat na ubytovnu, kde měli rozestlaná lůžka, ale na ubikaci se nenacházeli. Byla provedena kontrola početního stavu vězňů, který nesouhlasil. Asi v 7.15 hod. bylo veliteli směny telefonicky sděleno, že v noci z pondělí na úterý se výše uvedení pokusili uprchnout z výkonu trestu. S ohledem na toto upozornění provedl velitel směny další sčítací nástup, při kterém bylo potvrzeno, že v táboře skutečně nejsou. Poté byl v 7.30 hod. u útvaru NZ MV Příbram vyhlášen poplach. Současně byl vyzooměn i velitel útvaru VS Dubno. Byla zajištěna především kontrola vnějšího oplocení, oplocení tábora a vnitřního oplocení. Zjistilo se, že táborové oplocení je narušeno prostřiháním mezi ubytovnou „M“ a kulturním domem směrem k šachtě č. 10 do prostoru závodu Bytíz. V 8.30 hod. byl se situací seznámen náčelník OO VB Příbram mjr. Kulda a současně informována SNZ. Dále bylo započato s prohlídkou zátarasů v hlubině na šachtě č. 10. V 9.15 hod. bylo zjištěno, že v 1. patře byly narušeny plomby na několika zábranách (to však uvedení útěkáři nezpůsobili). Ostrahová jednotka VS provedla několikerou důkladnou prohlídku oplocení závodu, která vyzněla negativně. K místu, kde bylo narušeno táborové oplocení, byl nasazen služební pes VS, jenž vyznačil stopu na objekt šachty č. 10. Ta však na frekventované silnici skončila. S pomocí psa byla provedena prohlídka povrchu šachty č. 10 – s nulovým výsledkem. V 11 hod. zástupce náčelníka útvaru vyhodnotil situaci a přijal další opatření. Byl mezi nimi například úkol provést instruktáž důlních dozorců a střelmistrů odpolední směny s cílem zapojit je do pátrání po uprchlících. Byl proveden pohovor s ostatními odsouzenými, ale bez výsledku. Náčelník oddělení výchovy spolu s velitelem směny důlní kontroly zorganizoval osm pátracích skupin složených z příslušníků SNV znalých podzemí a z prověřených odsouzených. Tyto skupiny byly nasazeny na předpokládané směry útěku, tedy na 1., 5. a 9. patro šach-

63 Tamtéž, Usnesení MV – skupina vyšetřování OVB, 7. 8. 1965, s. 1–2.

64 Tamtéž, Rozsudek Okresního soudu Příbram sp. zn. 2T 221/65, 29. 9. 1965, s. 1.

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

ty č. 10. Souběžně s opatřeními v hlubině provedli příslušníci ostrahy důkladnou prověrku všech označených rizikových míst na povrchu (pasu, potrubí, elektrického vedení ad.). Prohlídka se zaměřila i na odhalení podkopů. Vše bez výsledku.

Kolem 15. hodiny vychovatel pppap. Václav Johanna zadržel na šachtě č. 11 Štefana Drozda, kterého předvedl k operativním pracovníkům. Dopadený útekář při výslechu vypověděl, že *podobný zájem o uskutečnění útěku mají i další odsouzení, a to ods. Trlica, Kulenda, Chromý a Růžek. Rovněž vypověděl, že ods. Chromý a Růžek již dříve po něm žádali důlní trhaviny a on, protože v několika případech při rabování děl (míně nedovolený vstup na jiná pracoviště – pozn. autora) skutečně trhaviny našel, jim v jednom případě část trhavin dal.*⁶⁵ Dne 22. července 1965 kolem 23.30 hod. byl na povrchu šachty č. 11 zadržen příslušníkem ostrahy pppap. Josefem Macošincem i odsouzený Michek. Poté byl izolován v táborové korekci.⁶⁶

V lednu 1966 se neúspěšně pokusil o útěk z NVÚ Bytíz odsouzený Milan Honz⁶⁷. Úmysl utéci pojal ke konci roku 1965, a hledal proto slabinu v zabezpečení ústavu. Dne 30. října 1965 se ve večerních hodinách rozhodl, že uprchne přes oplocení poblíž prádelny. Když se pohyboval v jeho blízkosti, byl vyzván ostrahou, aby se zastavil a zůstal stát. Utekl však na ubytovnu. *Dne 1. ledna 1966 kolem 18.00 hod. v době, kdy již oplocení bylo oslněné umělým světlem, přiblížil se opět k prádelně, k oplocení, a když zjistil, že nebyl zpozorován, přešel dvojité drátěné oplocení a brankou, která zůstala otevřena po střídání stráží, prošel dvojitým oplocením ústavu. Poté běžel ke strážnici VS, kde měl v úmyslu odcizit vojenské oblečení, aby se tak snadno mohl dostat domů ke své matce. Obžalovaný předpokládal, že strážnice bude prázdná, případně, že stráže budou spát. Když však vešel dovnitř, zjistil, že ve světnici se nachází několik vojínů, kteří ho pak zadrželi.*⁶⁸ Dne 28. dubna 1966 ho Okresní soud v Příbrami odsoudil za maření výkonu úředního rozhodnutí k 10 měsícům nepodmíněně.

Dne 9. listopadu 1970 se pokusili o útěk z tábora odsouzení Rudolf Polák⁶⁹ a Karel Šedivý⁷⁰. Byli domluveni, že po 22. patře projedou důlní lokomotivou směrem k šachtě č. 13 a potom vylezou šachtou č. 4 na povrch, kde odcizí automobil, odjedou s ním na hranice a utečou na Západ. Polák údajně znal cestu a Šedivého vedl. Důlní lokomotivu však mohli použít jen na část cesty, neboť na trati byly odstavené vozy, a v podzemí zabloudili. Pravděpodobně je zmátlo, že na dveřích šachty č. 11 ve 22. patře byla napsána 4. Mysleli si, že jsou u šachty č. 4, a proto vylezli nahoru. Když vystoupili do 9. patra, poznal Šedivý svůj omyl, neboť tam dříve pracoval. Rozhodli se tedy vylézt šachtou č. 10 na povrch. Když prolezli poklopem, dostali se do šachetní

65 Tamtéž, Vyhodnocení pokusu o útěk odsouzených, 23. 7. 1965, s. 2.

66 Tamtéž, s. 3.

67 Milan Honz, nar. 1940, byl 3x soudně trestán, naposledy byl odsouzen na 18 měsíců za krádež. *SOka Příbram*, f. Okresní prokuratura, rok 1966, Spis Milan Honz, Rozsudek Okresního soudu Příbram sp. zn. 2T 73/66, 28. 4. 1966, s. 2.

68 Tamtéž.

69 Rudolf Polák, nar. 1950, byl 5x soudně trestán, naposledy byl odsouzen na 2 roky pro podvod. *SOka Příbram*, f. Okresní prokuratura, rok 1971, Spis Rudolf Polák, Karel Šedivý, Rozsudek Okresního soudu v Příbrami sp. zn. 2T 59/71, 25. 3. 1971, s. 3.

70 Karel Šedivý, nar. 1944, byl 5x soudně trestán, naposledy byl odsouzen na 2,5 roku pro krádež. Tamtéž, s. 3.

František Bártík

budovy. V tu dobu byl ale puštěn větrák na plný výkon, takže větrné dveře šachetní budovy nemohli otevřít. Chtěli si odpočinout, protože lezení je vyčerpalo. Krátce nato je však našel příslušník SNV nprap. Svoboda, když přišel zkontrolovat poklop. Okresní soud v Příbrami je 25. března 1971 odsoudil na jeden rok nepodmíněně.⁷¹

Zastřelení uklízečky

Událost z října 1971 je tragická tím, že se její obětí stala nic netušící osoba, která se ocitla v nesprávný čas na nesprávném místě. Civilní zaměstnankyně dolu byla smrtelně zraněna, když se vracela ze zaměstnání domů. Zasáhla ji kulka, která měla patřit prchajícímu vězni.

Odsouzený Jaroslav Brhel se začátkem října 1971 rozhodl, že z výkonu trestu uprchne, protože se mu zastesklo po ženě a dětech.⁷² Jako nejpříhodnější místo si vybral pracoviště povrchu šachty, kde před směnou čekali potrestaní v chodbě šaten, až je eskorta odvede. Brhel k tomu při vyšetřování uvedl: *Při čekání v chodbě není žádný příslušník. Plechové dveře jsou sice zamčené visacím zámkem, ale ten se dá snadno urazit. [...] Rovněž tak jsem věděl, že poblíže je strážní věž, kde strážení provádí příslušník SNV, který je vyzbrojen samopalem vz. 58. Tuto zbraň znám, a tedy vím, že na krátkou vzdálenost a k tomu ještě nečekaně špatně střelí, a tak jsem počítal, že mne příslušník netrefí. [...] Ještě před tím (útěkem – pozn. autora) jsem napsal dopis manželce, ve kterém jsem jí sděloval, že jsou to možná mé poslední řádky, které ode mne má, aby rádně vychovala děti a nezlabila se na toho, kdo mne případně zastřelí, ale že jsem to již nemohl vydržet, a proto jsem volil tuto cestu. [...] Po otevření dveří jsem vyběhl do prostoru, kde se nastupuje do autobusu, tam jsem odhodil přilbu a pak jsem skočil přímo na drátěný plot těsně vedle brány. Jak jsem byl nahoře na plotě, tak příslušník ze strážní věže začal střelět, nezasažil mne však. Z plotu jsem seskočil, ale podlomila se mi noha a dál se mi špatně utíkalo...⁷³*

V době útěku, 27. listopadu 1971, měl na strážnici č. 1 u šachty 11/A službu příslušník SNV Václav Tuhý. Jednalo se o zkušeného strážného, který nebyl na tento post přikázán poprvé. Šlo o dílčí strážní službu od 20.50 hod. do 22.20 hod., což byla doba zavádění odsouzených osob na pracoviště a z pracoviště. Vše probíhalo v klidu, až do 21.50 hod. Následně dění popsal Tuhý takto: *V této době se rozlétla plechová vrátka u chodby šatny a odtud vyletěl chlap [...] směřoval k oplocení, kde se nachází brána. Původně jsem si myslel, jestli to nevyběhl některý náš příslušník. Ale když jsem si ho povšiml pozorněji, tak jsem viděl, že má v ruce hornickou přilbu, a to červené barvy, takže mi bylo jasné, že jde o odsouzenou osobu. Vyzval jsem [...] odsouzeného nejprve hlasem: „Stůj!“, a když ten neuposlechl a byl již asi pouhé dva metry od oplocení, tak jsem použil zbraně k výstražnému výstřelu. Odsouzený na to nereagoval, naopak dostal se k oplocení, skočil na plot a překonal jej. Použil jsem znovu zbraně, ještě když byl odsouzený na oplocení, ten ale seskočil a tím pádem byl v prostoru, který*

71 Tamtéž, s. 2.

72 Jaroslav Brhel, nar. 1949, byl odsouzen na 5 let odnětí svobody za rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví a neoprávněné užívání cizího motorového vozidla, trest mu měl skončit 24. 4. 1976. *Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv* (dále jen VÚA – VHA), f. Vojenská prokuratura, Věc: Václav Tuhý použití stíelné zbraně sp. zn. 8 Opn 1214/71, Zápis o výpovědi Jaroslava Brhela, 28. 10. 1971.

73 Tamtéž.

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

byl strážěn. Proto jsem znovu po jeho dopadu na zem použil zbraně, avšak bez úspěchu, protože odsouzený krátce nato se mi ztratil z dohledu [...] do neosvětleného prostoru jsem již nechtěl střílet. Navíc jsem si byl vědom, že kus dále je komunikace, konkrétně cesta, kterou používají zaměstnanci závodu. Právě z této cesty se po mých výstřelech za nějaký okamžik ozvalo kvilení, hned mě napadlo, jestli to někdo nedostal na té cestě [...] vyběhl jsem na ochoz strážní věže a ve výbojkovém osvětlení, které se nacházelo na cestě, jsem uviděl lidskou postavu, která mířila zpět do závodu, tam kde je ošetřovna.⁷⁴

Způsobené zranění Jaroslavu Brhelovi znemožnilo pokračovat v útěku a o čtyři a půl hodiny později, ve 2.30 hod., ho příslušníci SNV zadrželi u bezpečnostního koridoru.⁷⁵

V kritické době, kdy nstrážm. Tuhý střílel po prchajícím, procházela po cestě zaměstnankyně dolu Bytíz Marie Trefná, která byla nešťastnou náhodou zasažena jedním výstřelem do levého boku s průstřelem dutiny břišní a pravého předloktí, čímž jí bylo způsobeno smrtelné zranění. V té době se nacházela asi 100 metrů od strážného stanoviště č. 1 kousek vpravo od směru střelby. Cesta, po které procházela, je zčásti zakryta vystupujícím terénem a travnatým porostem. Strážný její přítomnost na cestě zjistil v okamžiku, když zvolala, že byla zasažena. To lze vysvětlit odrazem některého náboje o povrch terénu nebo nezamýšlenou odchylkou zbraně vpravo.

Večer toho dne, těsně před 22.00 hod., probíhalo na závodní lékařské stanici UP Bytíz střídání směn. V tu dobu uslyšela zdravotní sestra Alena Šochová výstřely a krátce nato i volání o pomoc. Za malou chvíli byla na stanici přinesena Marie Trefná. Na první pohled bylo jasné, že jde o vážné zranění, které vyžaduje převoz do nemocnice.⁷⁶ Po prvním ošetření byla asi ve 22.10 hod. transportována do Závodního ústavu národního zdraví (ZÚNZ).⁷⁷ *Nález při přijetí: Pacientka zřetelně v úrazovém šoku, bledá, studeně se potí a nařiká na bolesti v břiše. [...] V krajíně levého podžebrí je vstřel ve velikosti asi 1x1,5 cm, v krajíně pravého podžebrí je okrouhlá rána (výstřel) velikosti 4x5 cm, hluboká. Na pravém předloktí na jeho hřbetu devastace měkkých tkání se ztrátou kůže v ploši asi 12x10 cm. [...] Činíme závěr, že jde o průstřel břicha zleva s poškozením dutých orgánů břišních. Rozhodujeme se po zdolání úrazového šoku k operační revizi. Předtím provádíme kompletní interní vyšetření, které svědčí podle ekg pro ischemickou chorobu srdeční a chronickou asthmoidní bronchitidu. [...] První pooperační den je dýchání normální, druhý den se jí dýchá špatně, těžce odkašlává.*

74 VÚA – VHA, f. Vojenská prokuratura, Včc: Václav Tuhý použití střelné zbraně sp. zn. 8 Opn 1214/71, Zápis o podaném vysvětlení Václava Tuhého, 29. 10. 1971, s. 1–2.

75 *Při seskoaku na zem jsem utrpěl zranění takového rázu, že jsem pak již nemohl utíkat a po chvíli ani chodit, takže jsem se pak plazil. Přesto jsem ještě věřil, že bolest přestane a že se mi podaří oplocení přelézt a dostanu se pryč. Poznal jsem však, že to bolesti nevydržím, ale plazil jsem se dál, až jsem byl příslušníky zadržen... Tamtéž, Zápis o výpovědi Jaroslava Brhela, 28. 10. 1971.*

76 *Při poskytování první pomoci jsem si všimla, že poraněná si držela břicho oběma rukama a krvácela z pravé ruky. Při obnažení břicha bylo vidět, že poškozená má na břiše dva otvory. Na otázku, jak byly otvory velké, odpovídám, že byly velikosti pětibalče s nepravidelnými okraji. Dále jsem si všimla, že pravá ruka poškozené krvácela, a když byl rozstřížen rukáv, tak jsem zjistila, že je přilepen k ruce zasychající krví, a při snímání rukávu jsem viděla poměrně velkou nepravidelnou ránu a části roztrhaného masa zůstávaly přilepené k rukávu. Ta rána na ruce byla dost velká, asi jako krabička od zápalek, opravují, to byla ještě větší. Po prvním ošetření byla ošetřena dopravena do nemocnice v Příbrami, kam jsem ji doprovázela... Tamtéž, Protokol o výsledku svědka Aleny Šochové, 9. 12. 1971.*

77 *Archiv DIAMO, f. Smrtelné úrazy, Záznam o úrazu, Marie Trefná. Ke zranění mělo dojít ve 21.36 hod. Ten-to údaj však neodpovídá výpovědi Václava Tuhého, který tvrdil, že do 21,50 hod. probíhalo vše v klidu.*

František Bártík

[...] [Bylo] zavedeno podpůrné dýchání pomocí přístroje. [...] Při rtg kontrolách se zhoršuje oboustranná bronchopneumonie. [...] Pro zhoršující se dýchání a selhávání krevního oběhu a pro přetrvávající respirační acidosu zapojujeme pacientku na Benetův dýchací přístroj a šestý den po přijetí provádíme ze shora uvedených důvodů tracheostomii. Přes intenzivní léčbu resuscitační a léčbu kardiotonickou nastává 2. 11. 1971 ve 22.35 hod. [...] náhlá zástava srdeční...⁷⁸

Další mimořádné případy

V létě 1966 došlo v NVÚ Bytíz k mimořádné události, která si vyžádala i oběť z řad odsouzených, další odsouzení zůstali trvale postižení. Odpoledne 1. července 1966 se Tibor Lakatoš⁷⁹ s dalšími vězni účastnil sanace starého vepřína. Z objeveného hasičského přístroje přelil část náplně tetrachloru, přibližně čtvrt litru, a odnesl si ji na ubikaci. Zde ji ochutnal, ale přišla mu odporná, a proto ji vylepšil ovocným sirupem. Zjistil, že po takové úpravě je pitelná. Nabídl ji tedy odsouzeným Ladislavu Berkovi, Aladaru Vigarovi a Josefu Štugelovi. Krátce po požití tekutiny se Berka dostal do stavu opilosti, která byla provázena bolestmi břicha. Proto vyhledal lékaře, ostatní dva potrestaní tak učinili o den později. Po vyšetření a zjištění příčin jejich potíží byli všichni tři převezeni do Fakultní nemocnice v Praze Na Karlově. Tam 12. července 1966 Ladislav Berka v důsledku poškození jater a dalších orgánů zemřel, Vigarovi a Štugelovi zůstaly trvalé následky.⁸⁰ Jak se později ukázalo, tekutinu – ale v menším množství – požili i odsouzení Eduard Makula, Ivan Ulbraum a Ludevít Sendrey. Utrpěli však jen lehčí újmu na zdraví. Tibor Lakatoš pravděpodobně nějaké komplikace předvídal, neboť se sám namíchaného koktejlu napil tak málo, že se u něho nedostavila žádná zdravotní indispozice. U soudu sice tvrdil, že se také léčil řadu týdnů, ale z lékařské zprávy vyplynulo, že s vředy, nikoli s otravou.⁸¹ Krajský soud v Praze jakožto soud odvolací dne 21. prosince 1966 odsoudil Tibora Lakatoše k 15 měsícům odnětí svobody.⁸²

K poslední tragické události, nemající v historii českého, respektive československého vězeňství obdoby, došlo v NVÚ Bytíz 17. května 1979. Po vyfárání odpolední směny z podzemí šachy 11A, v blízkosti koridoru, který odděloval civilní šatnu od šatny odsouzených, odpálil odsouzený Petr Lattenberg s pomocí důlní svítilny trhavinu.⁸³ U katru tehdy konal službu příslušník SNV nprap. Bedřich Šmíd⁸⁴ a u blízké

78 VÚA – VHA, f. Vojenská prokuratura, Věc: Václav Tuhý použití střelné zbraně sp. zn. 8 Opn 1214/71, Zpráva MUDr. Antonína Šnajdra, přednosta chirurgického oddělení ZÚNZ UP Příbram, 9. 11. 1971, s. 2.

79 Tibor Lakatoš, nar. 1942, byl 4x soudně trestán, naposledy byl odsouzen na 2 roky za soulož s nezletilou. SOKA Příbram, f. Okresní prokuratura, rok 1966, Spis Tibor Lakatoš, Rozsudek Krajského soudu v Praze sp. zn. 3 To 741/66, 21. 12. 1966, s. 1–2.

80 Tamtéž, Usnesení Oddělení VB skupiny vyšetřování Příbram, 19. 7. 1966, s. 1.

81 Tamtéž, Rozsudek Okresního soudu v Příbrami sp. zn. 2T 257/66, 11. 11. 1966, s. 3.

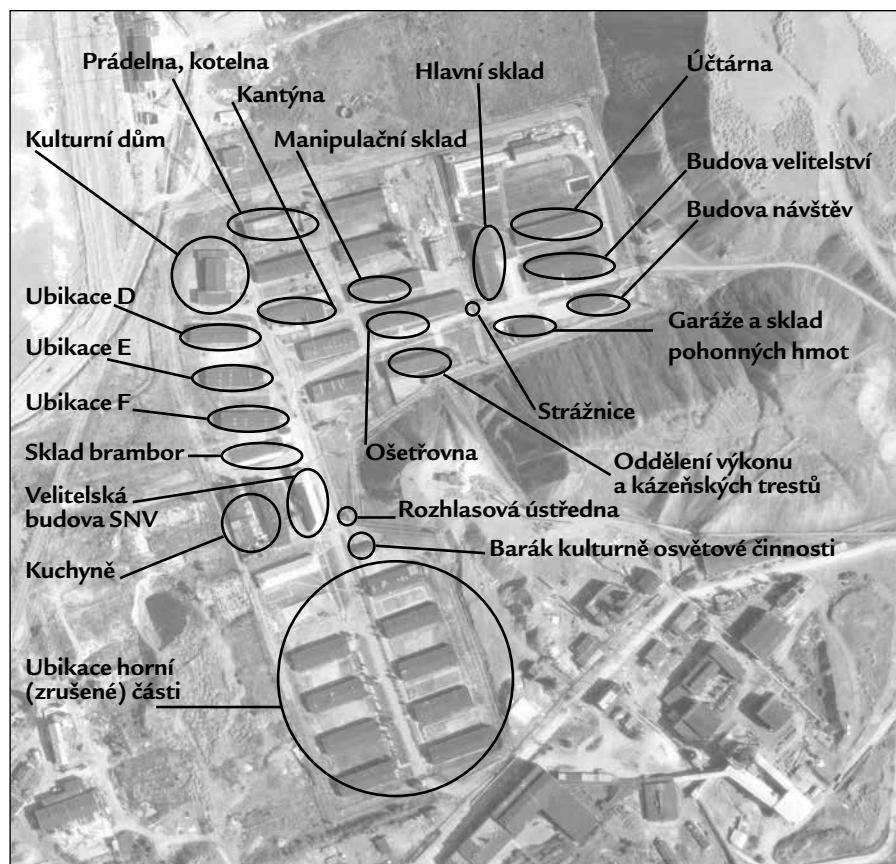
82 Tamtéž, Rozsudek Krajského soudu v Praze, sp. zn. 3 To 741/66, 21. 12. 1966, s. 1.

83 Těžko říci, co bylo hlavní příčinou. Neopětovaná láska k nezletilé dívce hrála velkou roli, ale zda tu zásadní, je otázka. Nicméně v dopise na rozloučenou tento důvod zmiňuje. Dále se chtěl pomstít bachařům, když říkal před spoluvězni, že jeho život má cenu několika bachařů.

84 Poručík in memoriám Bedřich Šmíd, nar. 1933, se vyučil slévačem a v roce 1957 nastoupil k SNB.

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

místnosti pro strážné se zdržoval prap. Jiří Hogač. Ve 22.25 hod. se ozval výbuch, který Lattenberga a nprap. Šmída na místě usmrtil, prap. Hogač byl zraněn padajícími stropními panely natolik, že musel odejít do předčasného invalidního důchodu. Kromě zničeného koridoru byla v širokém okolí rozbita okna. Žádný ze 150 odsouzených nevyužil nastalého zmatku k pokusu o útěk. Nejtragičtější na této události je zcela zbytečně a náhle vyhaslý život otce tří dětí a doživotní zmrzačení dalšího člověka, který konal jen svoji práci.⁸⁵

Letecký snímek NVÚ Bytíz s popisem jednotlivých budov tábora Zdroj: VGHMÚř Dobruška, MO ČR, 2014

85 BÁRTÍK, František: Petr Lattenberg – tragická sebevražda. In: *Podbrdsko. Sborník Státního okresního archivu v Příbrami*, sv. XXIV. SOA v Praze – Státní okresní archiv Příbram – Hornické muzeum Příbram – Městské muzeum Sedlčany, Příbram 2017, s. 184–198.

František Bártík

Právní předpisy upravující bezpečnost práce v uranových dolech v letech 1961–1986

V letech 1957 až 1988 platil zákon č. 41/1957 Sb., o využití nerostného bohatství (horní zákon). Tento předpis byl několikrát novelizován, respektive pasivně i aktivně derogován – v některých případech pouze pro Slovensko. Základní právní normou byl v té době rovněž zákon č. 65/1961 Sb., o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci (který kromě jiného obecnou úpravou pracovní doby nahradil zákon č. 45/1947 Sb.), vyhláška Ústředního báňského úřadu č. 262/1957 Úředního listu (Ú. l.), o výkonu odborného technického dozoru nad bezpečností při práci v závodech podléhajících hornímu zákonu, a vyhláška předsedy Ústředního báňského úřadu č. 259/1957 Ú. l., kterou se vyhlašuje statut státní báňské správy.

Vedle výše uvedených základních norem báňského práva se týkala oblasti hornictví řada dalších předpisů: Výnos Českého báňského úřadu (ČBÚ) č. 1/1971, o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a bezpečnosti provozu v organizacích podléhajících hornímu zákonu ad. Pro těžbu uranu byly relevantní rovněž např. Doplňkové předpisy Ústředního báňského úřadu č. 4999-Z-66 z 29. června 1966, pro doly a úpravny s výskytem přírodních radioaktivních látek – zveřejněno jako č. 1/1966 v Přehledu předpisů vydávaných ČBÚ, ve znění výnosu Českého báňského úřadu z 5. listopadu 1975 č. j. 6971-Z/1975 (tento předpis platil od roku 1966 až do roku 1998), nebo vyhláška Českého úřadu bezpečnosti práce (ČÚBP) a ČBÚ č. 152/1969 Sb., o evidenci a registraci pracovních úrazů a o hlášení nehod (havárií) a poruch technických zařízení, později nahrazená vyhláškou č. 110/1975 Sb. totožného názvu, jež se dle § 1 písm. e), resp. § 1 písm. f) výslovně vztahovaly i na osoby ve výkonu trestu, a řada dalších norem.

Školení a bezpečnost práce

Odpovědnost za bezpečnost práce byla například pro uranový průmysl výslovně upravena v Doplňkových předpisech Ústředního báňského úřadu (ÚBÚ) č. 4999-Z-66 část. I) Všeobecná ustanovení, písm. B. Povinnosti organizací a pracovníků. Bod 1.04 uváděl, že *organizace musí zajistit seznámení pracovníků s předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v prostředí s přirozenými radioaktivními látkami*. Bod 1.07 výslovně stanovil, že *pracovníci, kterým jsou přiděleny dozimetry, musí být prokazatelně poučeni o zacházení s nimi a jsou povinni nosit je při práci stále u sebe a pravidelně odevzdávat k vyhodnocení*. Organizace měly rovněž povinnost pravidelně měřit osobní expozice zevního záření a objemové aktivity radioaktivních látek ve vdechovaném vzduchu, pravidelně je hodnotit a vést přehled o výsledcích v záznamech každého pracovníka. Analýzy vzorků ovzduší k zjištění obsahu radioaktivních látek, chemické rozborů vzduchu, zpracování a vyhodnocování osobních dozimetrů mohly provádět jen laboratoře oprávněné k tomu orgány státní báňské správy a hygienické služby. Organizace měly navíc i povinnost zajišťovat vstupní a periodické lékařské prohlídky a zajistit účast zaměstnanců na těchto prohlídkách. Dozor prováděly orgány nadřízené organizacím (v případě těžebních organizací šlo o příslušné národní výbory), ministerstvo paliv a energetiky, Ústřední báňský úřad v dohodě s hlavním hygienikem ČSSR a orgány

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

Revolučního odborového hnutí (ROH) – viz např. § 7 odst. 2 vyhlášky Ústřední rady odborů (ÚRO) č. 105/1959 Ú. I, dle kterého měli důvěrníci bezpečnosti práce ROH průběžně sledovat, zda vedení závodu školí a poučuje zaměstnance o bezpečném a zdravotně nezávadném výkonu práce.

Školení z bezpečnosti práce civilních zaměstnanců a vězňů vykonávajících trest v uranových dolech

Povinnost zajistit seznámení pracovníků s předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v prostředí s přirozenými radioaktivními látkami vyplývala pro organizaci z Doplňkových předpisů č. 4999-Z-66.

K proškolení pracovníků mělo rovněž dojít na základě vyhlášky ministerstev zdravotnictví a chemického průmyslu č. 34/1963 Sb., o hygienické ochraně před ionizujícím zářením a o hospodaření se zdroji ionizujícího záření, resp. na základě jejího § 8 odst. 2 museli zaměstnanci před zahájením práce se zdroji záření a dále pravidelně, nejméně jednou za šest měsíců, prokázat zkouškou vedoucímu pracoviště odbornou způsobilost. Tato vyhláška byla nahrazena vyhláškou č. 59/1972 Sb., o ochraně zdraví před ionizujícím zářením, která stanovila pravidelné roční přezkušování pro zaměstnance, zkoušku prováděl „dohlížející pracovník“.

Školení civilních zaměstnanců i vězňů vykonávajících trest v uranových dolech o bezpečnosti práce bylo v podstatě stejné. Při nástupu do podzemí byli seznámeni se všeobecnými zásadami bezpečnosti práce, při výkonu odbornějších profesí, jako byl např. řidič lokomotivy, střelní mistr, byli školeni z všeobecných i odborných předpisů. Školení prováděli technici dolu. Jediný rozdíl byl v tom, že vězni byli školeni ve vězeňském táboře. O jejich přidělení na to které pracoviště v podzemí dolu rozhodovali technici organizace (dolu). V podzemí je kontrolovali pouze technici organizace.

Odpovědnost za pracující v uranových dolech, jak stálé civilní zaměstnance, tak i vězně

Již podle § 45 zákona č. 41/1957 Sb. odpovídal za dodržování tohoto zákona a předpisů podle něj vydaných vedoucí organizace a ostatní její pracovníci podle svého funkčního a pracovního zařazení. Podle článku IX zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, byly organizace povinny činit opatření v zájmu ochrany zdraví pracovníků při práci a odpovídaly podle tohoto zákoníku za škody způsobené pracovníkům pracovním úrazem nebo nemocí z povolání. Dle § 6 odst. 1 zákona České národní rady o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě č. 61/1988 Sb. měla organizace a orgán, do jehož působnosti organizace patřila, povinnost zajistit a kontrolovat bezpečnost a ochranu zdraví při práci a bezpečnost provozu, dodržování předpisů o bezpečnosti práce a stanovených pracovních podmínkách. Dále dle § 6 odst. 2 posledně uvedeného zákona byla organizace povinna zjišťovat příčiny provozních nehod a pracovních úrazů, evidovat a registrovat je a výsledky předkládat Obvodnímu báňskému úřadu (OBÚ) spolu s uvedením opatření provedených k odstranění závad a v případě hornické činnosti (do které těžba uranu rovněž patřila, resp. patří) byla povinna zřídit

František Bártík

útvár, popř. ustanovit odborně způsobilého pracovníka pro plnění úkolů na úseku bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu, pracovníka pro řízení likvidace závažných provozních nehod (havárií) a vypracovat plány jejich zdo-lávání.

Přidělení pracovišť

Věžňům i civilním zaměstnancům byly práce přidělovány podle stejných kritérií. Každý pracovník v podzemí musel projít cestu od jednoduchých prací až po specializovanější, a to podle odbornosti (např. manipulace s výbušninami nebo se strojními zařízeními) a samozřejmě podle jeho přístupu k práci. Ta byla přidělována organizací, což plynulo mimo jiné z § 9 odst. 3 zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, dle kterého vedoucí pracovníci organizace, jimiž se rozumějí její orgány jakož i její další pracovníci, kteří jsou pověřeni vedením na jednotlivých stupních řízení organizace, jsou oprávněni stanovit a ukládat podřízeným pracovníkům organizace pracovní úkoly, organizovat, řídit a kontrolovat jejich práci a dávat jim k tomu účelu závazné pokyny. O zařazení konkrétní osoby na konkrétní práci rozhodovali důlní technici.

Mimořádné události a jejich vyšetřování

Otázku pracovních úrazů řešila vyhláška ÚRO č. 118/1961 Sb., o registraci pracovních úrazů. V letech 1969–1975 upravovala mimořádné události, resp. pracovní úrazy, provozní nehody a poruchy technických zařízení vyhláška ČÚBP a ČBÚ č. 152/1969 Sb. Za pracovní úraz se podle tohoto předpisu považovalo jakékoliv poškození zdraví nebo usmrcení, které bylo pracovníkovi způsobeno nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením vnějších vlivů při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním, a rovněž úraz, který pracovník utrpěl na pracovišti nebo v prostorách organizace při činnosti, která nesouvisela s plněním pracovních úkolů, jestliže k této činnosti byl dán souhlas ze strany organizace. Organizace měly povinnost zjistit příčinu i další okolnosti vzniku pracovního úrazu, sepsat záznam o pracovním úrazu podle výsledku zjištění příčin úrazu a učinit opatření proti opakování podobných úrazů a kontrolovat jejich plnění v určeném termínu. Registraci podléhaly pracovní smrtelné úrazy nebo úrazy s neschopností pracovníka k práci trvající nejméně jeden den mimo den, kdy k úrazu došlo. Vyhláška dělila úrazy podle jejich závažnosti na úrazy smrtelné, těžké, hromadné a ostatní. Úraz měl být nahlášen nejbližšímu nadřízenému pracovníkovi. Ten jej měl poté oznámit vedení organizace a závodnímu výboru odborů. Organizace měly povinnost zprávy o smrtelném, těžkém nebo hromadném pracovním úrazu ihned oznámit příslušníkovi OBÚ, ministerstvům národní obrany a vnitra, ústřednímu výboru příslušného odborového svazu, příslušnému útvaru Veřejné bezpečnosti a rovněž svému nejbližší nadřízenému orgánu a příslušnému ústřednímu orgánu. Organizace byly povinny ihned po ohlášení pracovního úrazu podléhajícího registraci zjistit jeho příčiny a o výsledku sepsat nejdéle do 48 hodin po ohlášení záznam o pracovním úrazu. Zjišťování příčin a sepsání záznamu se zúčastnil rovněž zástupce odborů a úraz vyšetřovaly orgány dozoru. Vyšetřování se účastnili i příslušníci VB, navštěvovaly-li zjištěné skutečnosti, že

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

v souvislosti s pracovním úrazem byl spáchán trestný čin. V případě smrtelného nebo hromadného úrazu byly organizace povinny ihned uvědomit příslušné orgány o čase a místě zjišťování příčin, učinit opatření, kterými by se zabránilo dalšímu možnému ohrožení života a zdraví pracujících, a zajistit místo pracovního úrazu tak, aby zůstalo zachováno v původním stavu až do příchodu pracovníka inspektorátu bezpečnosti práce nebo příslušníka VB – pokud toto nebylo možné, musel být pořízen náčrtek, popř. fotodokumentace. Pracovník byl povinen ohlásit svému nejbližší nadřízenému i pracovní úraz nepodléhající registraci, tj. způsobující pracovní neschopnost po dobu kratší než jeden den. O těchto úrazech měla organizace povinnost vést zápisy v knize úrazů tak, aby mohly být použity jako podklad pro stanovení vhodných opatření a pro pozdější sepsání záznamu o úrazu, projeví-li se následky úrazu později. Organizace byly povinny předložit hromadně opisy záznamů o pracovních úrazech podléhajících registraci za uplynulý měsíc do pátého dne následujícího měsíce příslušnému OBÚ (tj. v případě uranu jednomu ze dvou specializovaných OBÚ), příp. Českému báňskému úřadu, pokud šlo o pracovní úrazy způsobené použitím výbušnin. V případě vězňů, tj. pracovníků jiné organizace než té, v níž došlo k pracovnímu úrazu, měly organizace povinnost zaslat záznam do 48 hodin ode dne úrazu vedení věznice.

Provozní nehodou (havárií) se rozuměla událost, kterou byla na majetku organizace způsobena škoda zřejmě převyšující 20 tisíc Kčs nebo kterou byl vážně ohrožen provoz nebo rozvoj organizace nebo život a zdraví pracovníků. Postup byl obdobný, organizace měla povinnost ji ihned telefonicky ohlásit příslušným orgánům, sama za účasti zástupce odborů šetřila havárii a do 48 hodin byla povinna ohlásit výsledek orgánům písemně.

Všechny výše uvedené záznamy a doklady měla organizace povinnost uchovávat pět let následujících po roce, v němž došlo k pracovnímu úrazu, provozní nehodě (havárii) nebo poruše technického zařízení. Pokud organizace zanikla, byla povinna odevzdat tyto doklady svému právnímu nástupci.

Od roku 1975 otázku pracovních úrazů a provozních nehod (havárií) řešila výše uvedená vyhláška ČÚBP a ČBÚ č. 110/1975 Sb., a to v zásadě obdobným způsobem jako citovaná vyhláška č. 152/1969 Sb.

Obecně lze shrnout, že vyšetřování mimořádných událostí probíhalo v podstatě stejně jako dnes. V případě těžkých a smrtelných úrazů prováděl šetření příslušný OBÚ v součinnosti s komisí odborných pracovníků dolu dle předpisů, jak je výše popsáno, podle obdobných kritérií jako dnes, a nebyl rozdíl, jestli byl postiženým vězeň, nebo civilní pracovník. Výsledky šetření se předávaly na ČBÚ, resp. ÚBÚ a SNB. Co orgány SNB s výsledky šetření v případě vězně udělaly, šlo mimo státní báňskou správu.

Typy pracovních úrazů v NVÚ Příbram (Bytíz)

Příčiny pracovních úrazů lze rozdělit na několik skupin:

1) pád horniny či předmětů (nejčastější zdroj smrtelných úrazů) – nejvíce pádů hornin bylo zaznamenáno na dobývkách, což je vzhledem k dané práci vcelku logic-

František Bártík

ké. Dále se jedná o pád různých předmětů (dřevo na výztuž, žebřík, pažnice...), popř. o pád a následně propadnutí do různých důlních děl. Ve sledovaném období takto prokazatelně zemřelo 32 potrestaných.

2) doprava – vertikální či horizontální (osob či materiálu) v dole nebo na povrchu. Kuriózní je případ potrestaného Jana Majchlera, který odmítl nastoupit na přidělené pracoviště a vykonávat uloženou práci. Pod vlivem drog usnul. Nohy mu přečnivaly do kolejí, takže projíždějící lokomotiva mu je přejela. Za dva dny na následky úrazu zemřel. Josef Berky byl v nesprávnou dobu na nesprávném místě. Byl přimáčknut lokomotivou, kterou řídil opilý řidič bez oprávnění jízdy. Celkem bylo v dané době dohledáno 15 takových smrtelných úrazů potrestaných.

3) trhací práce – zlom přišel v roce 1963, kdy byly zápalnice nahrazeny elektrickými roznětkami. Třetí bod lze rozdělit na dvě podskupiny, a to vlastní roznět náloží ve vývrtech a druhou pak navrtání do trhavin nebo rozbušek, které zůstaly v čelbě po předchozím odpalu. K většině smrtelných úrazů tohoto typu docházelo v počátečním období, kdy se odpaly prováděly pomocí zápalných šňůr. V některých případech došlo k výbuchu dřívě, než osoby provádějící odpal stačily odpalování dokončit, popř. odejít do bezpečné vzdálenosti. Tyto úrazy již nebyly tak časté jako v padesátých letech 20. století, a proto jsou zaznamenány jen tři úrazy tohoto druhu.

4) otrava zplodinami – v důsledku vstupu na neodvětrané pracoviště po odpalu (někteří pamětníci z řad vězňů tvrdí, že tam byli nahnáni schválně). I tento typ pracovního úrazu je ve sledované době méně četný než v dobách předchozích. Takto zemřeli čtyři vězni.

5) výbuch metanu – koncem ranní směny 20. dubna 1976 došlo na sledné chodbě 14. patra šachty Bytíz k výbuchu, při němž zahynuli tři potrestaní (Antonín Červenka, Bohumil Chmelík a Jaroslav Malý) a dva pracovníci utrpěli lehké zranění. Smrt nastala následkem otravy kyslíčnickem uhelnatým. Soudní znalec konstatoval, že *nejpravděpodobnější příčinou iniciace nabromaděné výbušné plynové směsi plyných uhlovodíků se vzduchem byl otevřený plamen od zapalované nebo hořící zápalky*.⁸⁶

6) elektrický proud – k zasažení velmi často docházelo při kontaktu s trolejovým vedením zavěšeným pod stropem. V dané době takto přišli o život tři potrestaní.

Další úrazy se vyskytují spíše výjimečně a tvoří minimální část z celkového množství smrtelných úrazů. Patří sem např. tragické úmrtí dvou potrestaných (Bedřicha Oršulíka a Jaroslava Košťála), jejich těla jsou dodnes v kráteru bývalého tábora Bytíz.⁸⁷ Spadají sem i poněkud záhadné případy, které by se daly jednoduše vysvětlit jako vraždy, což však nikdy nebylo jasně prokázáno (Tomáš Štefaňák, Josef Horňáček či Josef Chomát).⁸⁸

86 STANĚK, Vlastimil: *Závěrečná zpráva ložiska Příbram*, část V, díl 5. DIAMO, Příbram 1995, s. 47.

87 TÝŽ: *Nebyl to apríl!*, s. 1.

88 Smrt výkopáře Josefa Chomáta byla s největší pravděpodobností vraždou, kterou se nikdy nepodařilo prokázat. Tělo bylo nalezeno zhruba 800 metrů od místa jeho pracovního zařazení. *Šetření neodhalilo pravé příčiny, proč postižený do dobovýkového komína vůbec lezl, kdo anebo co ho k tomu donutilo a proč z výšky asi 60 m komínem spadl dolů. Situaci nevyjasnilo ani vyslechnutí řady svědků i k okolnostem s pracovní činností nesouvisejících, ale osvětlujících, co se dělo předchozí den na táboře – kdo a s kým bral karty, kolik vybral apod. Případ vyložený kriminální povahy zůstal neobjasněn.* TÝŽ: *Závěrečná zpráva ložiska Příbram*, část V, díl 5, s. 39.

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

Pracovní úrazy podle typu⁸⁹

pád horniny	32	utonutí	1
horizontální doprava	11	pád (skok) do drtičky kamene	1
vertikální doprava	4	přimáčknut česly	1
propady	6	úder soustruženou tyčí	1
otrava plyny	4	pád do rudosypu (komínu)	2
zásah elektrickým proudem	3	navrtání trhavin	3
výbuch metanu	3	úrazy celkem	72

V letech 1961–1986 zemřelo celkem 118 potrestaných, kteří byli ve výkonu trestu v NVÚ Bytíz. Někteří z nich zemřeli přímo v areálu NVÚ, jiní na pracovišti, v nemocnici, či dokonce během přerušení trestu.

Zemřelí potrestaní za jednotlivé roky

1961	8	1968	2	1975	8	1982	1
1962	11	1969	1	1976	8	1983	3
1963	11	1970	6	1977	5	1984	2
1964	8	1971	3	1978	4	1985	2
1965	3	1972	2	1979	3	1986	1
1966	5	1973	4	1980	6		
1967	5	1974	5	1981	1		

Počty smrtelných pracovních úrazů za jednotlivé roky
(celkem zaměstnanců, z toho potrestaní)

1961	9 – 6	1968	10 – 2	1975	11 – 5	1982	3 – 1
1962	10 – 4	1969	6 – 0	1976	9 – 7	1983	2 – 1
1963	16 – 6	1970	12 – 3	1977	12 – 4	1984	1 – 1
1964	5 – 4	1971	8 – 1	1978	8 – 2	1985	2 – 1
1965	8 – 2	1972	10 – 1	1979	4 – 0	1986	1 – 0
1966	5 – 3	1973	11 – 1	1980	2 – 1		
1967	11 – 4	1974	10 – 4	1981	2 – 0		

89 BÁRTÍK, František: *Zemřelé nesvobodné pracovní síly v oblastech produkce uranové rudy 1946 až 1986*. Uvedená čísla vychází z tabulky zemřelých na s. 64–103, ale jsou doplněna o nová zjištění z podnikového archivu DIAMO. Totéž platí i pro dvě následující a závěrečnou tabulku.

František Bártík

Úspěšných sebevražd spáchali na Příbramsku v letech 1961–1986 potrestaní celkem 17 (v táboře tři, na pracovišti sedm, dva v místě bydliště, jeden v nemocnici a u čtyř nelze jasně prokázat, kde se rozhodli zemřít). Důvodů pro jejich spáchání je mnoho, mohou být osobní, zdravotní, psychické, demonstrativní, fingované apod. Odsouzený Nikolaj Skugarevskij spáchal sebevraždu v místě svého bydliště, když mu byl výkon trestu přerušen kvůli rozvodovému řízení. Neuspořádané rodinné poměry byly příčinou sebevraždy také u Romana Schreihanse, který ukončil život skokem z jeřábu. Podobný způsob odchodu ze světa kvůli rodinným problémům zvolil i Adolf Červinský, když skočil do drtičky uranové rudy.⁹⁰

Vzhledem k podmínkám, ve kterých vězni žili a pracovali, je vcelku jasné, že umírali i na různé nemoci a zdravotní komplikace. V NVÚ Bytíz z tohoto důvodu dle dohledaných archivních pramenů zemřelo celkem 25 mužů ve výkonu trestu, což tvoří téměř 21 % všech úmrtí. Nejčastější příčinou úmrtí byly infarkt a srdeční nemoci. Celkem tak zemřelo 14 vězňů, což tvoří 12 % z celkového množství všech zemřelých potrestaných.

Podle archivních pramenů zemřelo 18 (15 %) vězňů v nemocnicích. Jedná se o nemocnice vězeňské, ale i civilní (vězeňská nemocnice Pankrác, nemocnice Příbram). Je třeba zdůraznit, že v nemocnici se neumíralo jen na nemoci, ale že značnou část zemřelých tvoří i oběti pracovních úrazů, kterým nakonec zranění přes poskytnutí zdravotní péče podlehl.

Zemřelí potrestaní z pohledu trestného činu, za který byli odsouzeni⁹¹

rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví	43
příživnictví	19
podvod	11
zanedbání povinné výživy	11
ublížení na zdraví	10
loupež	10
neoprávněné řízení motorového vozidla	9
znásilnění	7
opilství	6
útok na veřejného činitele	4
velezrada	3
vražda	1

90 Tamtéž, s. 41.

91 Tamtéž. Tyto údaje jsou upřesněny na základě nových poznatků z podnikového archivu DIAMO. Někteří byli odsouzeni za více trestných činů.

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

Postup při úmrtí vězně v táboře upravoval Služební předpis NZ-zákl-II-2 (účinnost od 1. března 1961), v jehož bodech 87 až 92 se psalo, že prohlídku zemřelého provede příslušný lékař za dodržení všeobecně platných zásad. Každý zemřelý měl být podroben bezpečnostně zdravotní pitvě, v případě podezření, že smrt není přirozená či je jinak podezřelá, měl být o tomto faktu neprodleně vyrozuměn dozorový prokurátor. O úmrtí odsouzeného měl být informován také příslušný národní výbor, pověřený vedením matriky. Nejbližší příbuzní zemřelého současně s oznámením o úmrtí měli sdělit, zda si převezmou mrtvého k vypravení pohřbu, čímž by nesli náklady spojené s pohřbem. Při předání těla příbuzným bylo zároveň vyrozuměno oddělení VB, v jehož obvodu byl odsouzený pohřben. Pohřeb, pokud nebyl vypraven příbuznými, zařizovalo velitelství tábora. Pohřbení se provádělo zásadně žehem. Urny s popelem zemřelých se předávaly na místně příslušný hřbitov či do kolumbária krematoria. Do osobního spisu měly být založeny následující dokumenty: list o prohlídce mrtvého, potvrzení o předání zemřelého k pitvě, pitevní protokol, opis vyrozumění příbuzných o úmrtí, opis dokladu o hlášení úmrtí příslušným orgánům, potvrzení pohřebního ústavu o převzetí zemřelého, v případě smrtelného úrazu i písemný závěr jeho prošetření se stanoviskem prokurátora, případně výsledek soudního líčení.

Za léta 1961–1986 byly zmapovány osudy ostatků 87 zemřelých. Jen ve 20 případech bylo ale tělo vydáno pozůstalým.

Závěr

Československý uranový průmysl byl v letech 1946–1989 řízen československo-sovětskou správou. Rozsah a tempo výstavby překračovaly možnosti československého hospodářství, rozvíjel se na úkor jiných ekonomických úseků. Nedostatek pracovníků byl kritický, neboť se otevírala stále nová kutiska, na kterých neměl kdo pracovat. Civilních zaměstnanců bylo přes veškeré výhody, které jim byly přiznány, velmi málo a jejich počet k zabezpečení požadované produkce uranu nestačil. Na konci šedesátých let se těžba začala postupně omezovat, respektive přesouvat do jiných lokalit. Původní lokality jako Jáchymovsko a Hornoslavkovsko byly vytěženy a na vzestupu bylo Příbramsko a oblast severních Čech.

Uranový průmysl je nedílně (stejně jako ostatní odvětví hornictví) spjat s oběťmi na životech. Muži, o kterých pojednává tato studie, však neměli na výběr, zda budou pracovat v uranovém průmyslu, nebo někde jinde, byli v drtivé většině ve výkonu trestu v místě, které jim, stejně jako zaměstnání, bylo přikázáno. Společného měli jen to, že byli odsouzeni, v žádném rozsudku nebylo napsáno nic o ztrátě zdraví, a už vůbec ne o ztrátě života.

Podmínky v NVÚ Bytíz od roku 1961 do roku 1986, tedy většinou v době normalizace, nelze srovnávat s tím, co zažili vězni v padesátých letech 20. století, a také složení odsouzených bylo jiné – až na drobné výjimky se jednalo o kriminální vězně.

František Bártík

Propad části tábora (kuchyně) NVÚ Bytíz, 1. dubna 1962

Zdroj: Archiv DIAMO

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

Pohled na shořelou budovu výchovy v NVÚ Bytíz (nahore) a spáleniště kulturně-osvětového baráku tamtéž, srpen 1968

Zdroj: Státní okresní archiv Příbram

František Bártík

Tělo jedné z obětí důlního neštěstí (výbuch metanu), 20. dubna 1976

Zdroj: Archiv DIAMO

Jan Mikoláš, zastřelený 5. prosince 1963 jako jediný vězeň tábora Bytíz

Zdroj: ABS, f. 6. samostatný prapor Vnitřní stráže Příbram (1961–1966) – nezpracováno

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

Soupis vězňů zemřelých v NVÚ Příbram (Bytíz) v letech 1961–1986

Příjmení, jméno, narozen, zemřel	Místo úmrtí a jeho příčina	Důvod, délka trestu a celkový počet odsouzení	Datum a místo pohřbení
Holoda (Holda) Emanuel 10. 1. 1932 – 12. 6. 1961	Bytíz – úraz, přimáčknut lokomotivou, s kterou vykolejil, zlomenina IV. a V. obratle, roztržení levé ledviny	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví	15. 6. 1951 Praha-Motol
Beständig Zdeněk 24. 8. 1935 – 17. 6. 1961	Bytíz – úraz, otrava odpalovými plyny	krádež (8 + 1,5 roku), 9x soudně trestán	22. 6. 1961 Praha-Motol
Ligneš Miroslav 18. 3. 1939 – 4. 7. 1961	Bytíz – úraz, pád horniny (hromadný úraz – Záhorec)	pohlavní zneužití, krádež	7. 7. 1961 Praha-Motol
Záhorec Tomáš 14. 12. 1931 – 4. 7. 1961	Bytíz – úraz, pád horniny, zlomení klenby a spodiny lebni, zhmoždění mozku (hromadný úraz – Ligneš)	velezrada (20 let)	8. 7. 1961 Nižná
Štefaňák Tomáš 7. 3. 1930 – 18. 7. 1961	Bytíz – úraz, utonutí pod zemí (pravděpodobně vražda)	velezrada (18 let)	22. 7. 1961 Praha-Motol
Balcar Miroslav 27. 4. 1931 – 3. 8. 1961	nemocnice Příbram – Bytíz – úraz, pád horniny při bagrování, pohmoždění hrudníku a orgánů dutiny hrudní, zakrvácení dutiny břišní	krádež, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, podvod (9 let + 3 měsíce), 6x soudně trestán	7. 8. 1961 Praha-Motol
Šrámek Karel 11. 10. 1910 – 16. 11. 1961	tábor Bytíz – infarkt, povšechné koronární tepen	velezrada (20 let), 1x soudně trestán	21. 11. 1961 Praha-Motol
Tihlárík Ferdinand 18. 12. 1922 – 24. 11. 1961	Bytíz – úraz, pád horniny, pohmoždění obličeje a hrudníku	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví	30. 11. 1961 Praha-Motol
Remeš František 3. 3. 1922 – 1. 3. 1962	šachta č. 10 – úraz, pád horniny, zlomenina lebky a kostí obličejových	zanedbání povinné výživy, příživnictví (2 roky), 11x soudně trestán	6. 3. 1962 Praha-Motol
Malášek Stanislav 27. 12. 1934 – 6. 3. 1962	Bytíz – úraz, pád horniny, zlomenina krční páteře s poškozením míchy	opuštění republiky, ublížení na zdraví (2 roky), 1x soudně trestán	11. 3. 1962 Předmostí u Přerova
Košťál Jaroslav 14. 1. 1920 – 1. 4. 1962	tábor Bytíz – následek důlní katastrofy (hromadný úraz – Košťál)	vražda (6 let), 4x soudně trestán	místo propadu
Oršulík Bedřich 31. 1. 1924 – 1. 4. 1962	tábor Bytíz – následek důlní katastrofy (hromadný úraz – Oršulík)	zanedbání povinné výživy, loupež, rušení domovní slobody, znásilnění (14 let), 5x soudně trestán	místo propadu
Vančák Jan 1. 7. 1927 – 16. 4. 1962	infarkt	ublížení na zdraví z nedbalosti (20 měsíců), 14x soudně trestán	20. 4. 1962 Praha-Motol

František Bártík

Mach Miroslav 28. 8. 1933 – 17. 5. 1962	Bytíz – úraz, zasažen horninou při navrtání do stržku, zlomení žebra (hromadný úraz – Petráš)	krádež, příživnictví, zanedbání povinné výživy (7 let)	21. 5. 1962 Praha-Motol
Petráš Milan 15. 2. 1938 – 18. 5. 1962	Bytíz – úraz, zasažen horninou při navrtání do stržku, ruptura pravé hrdeční žíly (hromadný úraz – Mach)	krádež (2 roky), 3x soudně trestán	24. 5. 1962 Myjava
Bartoš František 7. 9. 1903 – 17. 6. 1962	pracoviště Hrádek – sebevražda oběšením	krádež, pohlavní zneužívání, styk s osobou téhož pohlaví (1 rok), 5x soudně trestán	
Švec František 25. 2. 1919 – 25. 6. 1962	infarkt, povšechné kornatění tepen	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (1,5 roku), 1x soudně trestán	26. 6. 1962 Rataje u Bechyně
Matějček Otto 9. 10. 1939 (1932) – 17. 8. 1962	šachta č. 16 – úraz, sebevražda elektrickým proudem, udušení	loupež, zběhnutí do ciziny, rozkrádání a poškozování majetku národního a majetku lidových družstev (7 let + 7 měsíců a 16 dnů), 4x soudně trestán	21. 8. 1962 Horní Jiřetín
Kukuča Štefan 10. 3. 1925 – 23. 11. 1962	ošetřovna Dubenec – sklerosa srdečních tepen věnicových s trombosou, infarkt	pohlavní zneužití (3 roky), 2x soudně trestán	27. 11. 1962 Praha-Motol
Hofman Josef 1. 8. 1924 – 3. 2. 1963	tábor Bytíz (táborové kino) – sklerosa srdečních tepen věnicových, infarkt	poškození provozu, podvod, zanedbání povinné výživy (6 let), 13x soudně trestán	7. 2. 1963
Polešák Antonín 29. 5. 1915 – 5. 6. 1963	fakultní nemocnice Praha – pád horniny	krádež (1,5 roku), 8x soudně trestán	
Glaser Josef 28. 6. 1920 – 10. 7. 1963	Bytíz – úraz, propadnutí do sypu v době vrtání, zlomení žebra vlevo, traumatická asfyxie, zadušení	loupež, zatajení nálezu (12 let + 4 měsíce), 4x soudně trestán	15. 6. 1963 Most
Švejda Josef 8. 3. 1937 – 31. 7. 1963	sebevražda oběšením	krádež, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (1 + 1 roku a 1 měsíc a 25 dní), 2x soudně trestán	5. 8. 1963 Praha-Motol
Ďordík Jan 12. 3. 1927 – 31. 8. 1963	šachta č. 10 – úraz, vyklonil se z jedoucí klece, rozdrčení lebky (rozmáčknutí těžní klecí)	těžká újma na zdraví s následkem smrti (12 let), 3x soudně trestán	4. 9. 1963 Praha-Motol
Uhrinovský Jan 27. 4. 1933 – 14. 9. 1963	šachta č. 16 – sebevražda oběšením	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (4 roky a 8 měsíců), 1x soudně trestán	
Bernitzki Michal 23. 12. 1936 – 4. 10. 1963	Bytíz – úraz, otrava odpalnými plyny (hromadný úraz – Schwarz)	krádež, podvod (3 + 2 roky), 7x soudně trestán	8. 10. 1963 Praha-Motol
Schwarz Ivan 22. 8. 1936 – 4. 10. 1963	Bytíz – úraz, otrava odpalnými plyny (hromadný úraz – Bernitzki)	krádež, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (20 měsíců + 10 měsíců), 6x soudně trestán	8. 10. 1963 Praha-Motol

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

Červinský Adolf 18. 6. 1920 – 8. 10. 1963	Úpravna 1. máje – úraz, skočil do drtičky kamene (sebevražda), rozdrčení lebky a hrudníku	vyzvědačství (14 let), 1x soudně trestán	11. 10. 1963 Praha-Motol
Šmrha Miroslav 17. 5. 1931 – 17. 10. 1963	šachta č. 10 – úraz, pád horniny při nakolejování nakladače, rozdrčení lebky a mozku	loupež, ublížení na zdraví (7 let + 6 měsíců), 5x soudně trestán	9. 10. 1963 Praha-Motol
Mikoláš Jan 21. 5. 1940 – 5. 12. 1963	tábor Bytíz – zastřelen na útěku (demonstrativní sebevražda), vykrvácení	zpronevěra, znásilnění, útlak, omezování osobní svobody (5 let)	9. 12. 1963 Praha-Motol
Bambouch Zdeněk 28. 6. 1935 – 26. 3. 1964	Bytíz – úraz, přimáčkkl se lokomotivou, udušení	útok na veřejného činitele (1,5 roku), 10x soudně trestán	31. 3. 1963 Praha-Motol
Kobek František 20. 1. 1934 – 29. 4. 1964	nemocnice Příbram – šachta č. 16, úraz, přimáčknut česly	krádež, výtržnictví (2,5 roku), 8x soudně trestán	
Koukol Vladimír 9. 6. 1924 – 14. 5. 1964	vězeňská nemocnice – infarkt, kornatění tepen	zanedbání povinné výživy (2 roky), 5x soudně trestán	18. 5. 1964 Praha-Motol
Koudelka Štěpán 11. 2. 1921 – 10. 6. 1964	šachta č. 11 – úraz, stál vedle vozu v kleci při jízdě vypadl z 15. na 21. patro, rozdrčení lebky	krádež, neoprávněné užívání cizí věci (7 let), 14x soudně trestán	13. 6. 1964 Praha-Motol
Škrek Alexander 11. 12. 1943 – 20. 7. 1964	nemocnice Příbram (při operaci) – sebepoškození (sebevražda?)	podvod, příživnictví, rozkrádání majetku v socialistickém majetku, krádež (6,5 roku), 4x soudně trestán	
Šíma Josef 6. 3. 1937 – 9. 8. 1964	následkem polykání cizích předmětů	neoprávněné užívání cizí věci, zatajení věci z majetku v socialistickém vlastnictví, krádež, maření výkonu úředního rozhodnutí (6 let + 3 měsíce a 24 dnů + 1,5 roku), 5x soudně trestán	
Sobíšek Jiří 12. 12. 1935 – 11. 9. 1964	udušení CO ₂ (?), krvácení do levé polokoule mozkové, infarkt – mechanismus smrti – chorobné příčiny	krádež, podvod, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (3 roky), 6x soudně trestán	17. 9. 1963 Praha-Motol
Vejvoda Jan 30. 6. 1940 – 19. 9. 1964	šachta č. 10 (soustružna) – úraz, soustruženou tyčí dostal do hlavy	nedovolené ozbrojování, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, zběhnutí do ciziny (8 let), 7x soudně trestán	
Krause Vilém 11. 2. 1931 – 6. 1. 1965	šachta č. 16 – úraz, přimáčknut vozy, zlomenina pánve s vnitřním zraněním	znásilnění, pohlavní zneužití, hanobení skupiny obyvatel (7 let + 3 měsíce), 5x soudně trestán	11. 1. 1965 Praha-Motol

František Bártík

Vitman Antonín 1. 7. 1940 – 5. 7. 1965	kornatění tepen, infarkt	urážka mezi vojáky, ohrožení bojového ducha, ublížení na zdraví (2 + 1,5 roku), 6x soudně trestán	9. 7. 1965 Praha-Motol
Kerner Rudolf 12. 9. 1942 – 6. 11. 1965	důl č. 4 – úraz, otrava CO ₂ při odkrývání (pád v šachtě do sypu), luxace C – páteř, komprese míchy	krádež, neoprávněné užívání cizí věci, svěmocné odloučení	2. 11. 1965 Brno
Blaťák Miroslav 14. 10. 1937 – 23. 3. 1966	nemocnice Příbram – důl č. 4, úraz, pád horniny	svěmocné odloučení (22 měsíců), 9x soudně trestán	28. 3. 1966 Praha-Motol
Berka Ladislav ? – 12. 7. 1966	otrava po požití směsi tetrachloru s ovocným sirupem		
Keiler Vilém 11. 3. 1923 – 4. 8. 1966	důl č. 4 – úraz, nastupoval do rozjíždějící se těžní klece	krádež	9. 8. 1966 Praha-Motol
Sivák Julius 7. 10. 1943 – 13. 8. 1966	sebevražda oběšením	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, krádež (3 roky), 3x soudně trestán	
Setnický Rudolf 14. 2. 1925 – 13. 12. 1966	důl č. 3 – úraz, pád horniny při bargování	znásilnění, pohlavní zneužití (12 let), 11x soudně trestán	
Smiřák Josef 12. 9. 1945 – 8. 3. 1967	důl č. 3 – úraz, zasažen elektrickým proudem z troleje při vystupování z lokomotivy	neoprávněné užívání cizí věci, zběhnutí, porušování povinností dozorcí služby, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví	
Růžička Hanuš 18. 5. 1943 – 4. 7. 1967	důl č. 3 – úraz, stál na lokomotivě a při jízdě narazil hlavou na výztuž	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (2 roky), 3x soudně trestán	
Piner Josef 29. 10. 1937 – 15. 7. 1967	důl č. 3 – úraz, pád horniny	loupež, porušení povinnosti strážní služby, nedovolené ozbrojování (3 roky), 6x soudně trestán	
Horňáček Josef 16. 4. 1929 – 24. 8. 1967	důl č. 4 – úraz, přimáčknut mezi lžící a bočníci nakladače	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, příživnictví, znásilnění (6 let), 4x soudně trestán	28. 8. 1967 Praha-Motol
Dafčík Leonard 20. 4. 1940 – 10. 11. 1967	šachta Bytíz (na WC) – sebevražda oběšením	těžké ublížení na zdraví, výtržnictví, vyhrožování (3 roky), 3x soudně trestán	

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

Jiříkovský Alois 17. 9. 1933 – 21. 1. 1968	důl č. 4 – úraz, pád do rudosypu, udušení	krádež, podvod, příživnictví, zanedbání povinné výživy, neoprávněné užívání cizí věci (3,5 roku), 3x soudně trestán	25. 1. 1968 Praha-Motol
Belly Ludevít 8. 1. 1945 – 20. 6. 1968	nemocnice Příbram – důl č. 3, úraz ze 7. 6. 1968, navrtání do trhavy, pohmoždění mozku	loupež (3,5 roku)	25. 6. 1968 Krnov
Koszoru Štefan 17. 3. 1931 – 28. 11. 1969	při přerušení trestu	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, krádež, příživnictví (5 let), 2x soudně trestán	
Havel Vratislav 13. 7. 1944 – 4. 3. 1970	důl č. 4 – úraz, pád horniny, zlomenina lebky, žeber, nohy, vnitřní krvácení	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (14 měsíců), 3x soudně trestán	
Antoš Bohumil 19. 1. 1930 – 8. 5. 1970	infarkt	zanedbání povinné výživy (1 rok), 3x soudně trestán	15. 5. 1970 Praha-Motol
Hasák Gustáv 30. 12. 1936 – 25. 7. 1970	důl č. 4 – úraz, pád horniny, vnitřní vykrvácení	výtržnictví, krádež, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (3 roky), 3x soudně trestán	31. 7. 1970 Borský Mikuláš
Lyčka Josef 26. 5. 1932 – 19. 9. 1970	nemocnice Příbram – přirozená smrt, trombosa tepny věnčité srdce, dyspurní myofibrosa, koronární arterosklerosa (intoxikace Yastylem?)	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (1 rok)	26. 9. 1970 Praha-Motol
Pietryka František 26. 1. 1951 – 17. 10. 1970	nemocnice Příbram – diabetické koma, interkurentní zánětlivé onemocnění dýchacích cest, latentní diabetes mellitus	nedbalostní těžká újma na zdraví (2 roky), 2x soudně trestán	23. 10. 1970 Praha-Motol
Štrbák Dušan 23. 4. 1938 – 19. 10. 1970	důl č. 4 – úraz, pád horniny, zlomenina spodiny lebeční	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (2 roky), 4x soudně trestán	26. 10. 1970 Praha-Motol
Bednář Ladislav 29. 11. 1936 – 7. 10. 1971	tábor Bytíz – sebevražda oběšením na WC kulturního domu	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, krádež (4,5 roku), 9x soudně trestán	12. 10. 1971 Praha-Motol
Rázl Josef 18. 3. 1940 – 12. 10. 1971	nemocnice Příbram – pracoviště, srdeční záchvat, tromboza levé tepny věnčité srdce	vyhrožování smrtí či těžkou újmu na zdraví, výtržnictví, úmyslné ublížení na zdraví (2 roky), 6x soudně trestán	15. 10. 1971 Praha-Motol

František Bártík

Ondráček Vlastislav 30. 12. 1944 – 5. 11. 1971	důl č. 4 – úraz, zavalen horninou, smrt udušením	krádež, podvod, neoprávněné užívání cizí věci, poškozování cizí věci, zběhnutí, rozkrádá- ní majetku v socialistickém vlastnictví (3 roky + 4 měsíce a 7 dnů), 3x soudně trestán	20. 11. 1971 Praha-Motol
Spáčil Jaroslav 25. 3. 1950 – 7. 2. 1972	důl č. 4 – úraz, zasažen horninou při odpalu	krádež (2 roky), 2x soudně trestán	16. 2. 1972 Praha-Motol
Jiříšta Stanislav 15. 2. 1933 – 30. 11. 1972	náhlé úmrtí z neznámé příčiny (chřipka, chronické plicní srdce, otok plic...)	rozkrádání majetku v socialis- tickém vlastnictví, krádež (10 měsíců), 11x soudně trestán	6. 12. 1972 Praha-Motol
Chyla Ervín 4. 2. 1943 – 10. 5. 1973	při převozu do nemocnice – infarkt	podvod, příživnictví, zanedbá- ní povinné výživy (2 roky), 2x soudně trestán	16. 5. 1976 Praha-Motol
Berky Josef 3. 11. 1952 – 11. 6. 1973	úraz, přimáčknut lokomotivou, opilý řidič neměl oprávnění k jízdě, zlomenina lebeční klenby levé kosti pronikající do mozkové tkáně spánkové	neoprávněné užívání motoro- vého vozidla (3 roky), 4x soudně trestán	16. 6. 1973 Praha-Motol
Šimáček Jiří 8. 9. 1949 – 8. 8. 1973	důl č. 4 – úraz, při vylézání z lo- komotivy byl zasažen elektrickým proudem z troleje	neoprávněné řízení motorové- ho vozidla, opilství (3,5 roku), 2x soudně trestán	14. 8. 1973 Praha-Motol
Tomaň Jozef 6. 1. 1944 – 1. 12. 1973	sebevražda oběšením (během přeru- šené trestu)	rozkrádání majetku v socialis- tickém vlastnictví (2,5 roku), 4x soudně trestán	
Herrmann Jindřich 1. 9. 1946 – 2. 5. 1974	diabetické koma, oboustranný zánět plic	příživnictví (1,5 roku), 5x soudně trestán	
Prelovský Jiří 23. 10. 1947 – 24. 9. 1974	důl č. 4 – úraz, při pádu horniny přiražen hrdlem k lžici škrabáku, náhoda, zavalení horninou	neoprávněné řízení motorové- ho vozidla, krádež (22 měsíců) 4x soudně trestán	30. 9. 1974 Praha-Motol
Oláh Pavol 24. 8. 1934 – 2. 12. 1974	důl č. 4 – úraz, zával horninou ve starinách (vzdálení se z pracoviště)	těžké ublížení na zdraví (11 let), 4x soudně trestán	10. 12. 1974 Pětov (Pötör)
Chýna František 4. 5. 1953 – 3. 12. 1974	důl č. 4 – úraz, pád do rudosypu cca 27 m (náhoda), zlomeniny spodiny a klenby lební, zlomeniny žeber, trhliny jater a ledviny	rozkrádání majetku v socialis- tickém vlastnictví, krádež (3,5 roku), 2x soudně trestán	10. 12. 1974 Praha-Motol

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

Trusík Ernest 24. 11. 1941 – 9. 12. 1974	důl č. 4 – úraz, vykolejení důlního vozu, ve kterém jel, mnohočetné zlomeniny klenby lebeční	příživnictví (15 měsíců), 3x soudně trestán	7. 12. 1974 Praha-Motol
Schafferhans Josef 5. 3. 1944 – 10. 1. 1975	důl č. 4 – úraz, pád horniny, rozdrčení mozku	neoprávněné řízení motorového vozidla, opilství (4 roky), 8x soudně trestán	17. 1. 1975 Šlapanov
Bláha Vilém 14. 9. 1922 – 21. 2. 1975	důl č. 4 – úraz, zachycen projíždějící těžní klecí (na místě úrazu neměl co dělat), zlomenina spodiny lebeční a klenby lebeční	krádež, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, příživnictví, podvod	27. 2. 1975 Praha-Motol
Kryštof Miloslav 27. 3. 1951 – 14. 3. 1975	důl č. 4 – úraz, zasažen elektrickým proudem z troleje při opravě vodovodního potrubí, fibrilace komor	vyhrožování, útok na veřejného činitele, vytržnictví (3 roky), 4x soudně trestán	21. 3. 1975 Ostrava
Sangl Miroslav 13. 2. 1946 – 14. 3. 1975	šachta č. 4 – úraz, pád horniny u komína při příchodu po odpalu, udušení ze zavalení hrudníku	ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, loupež, příživnictví (3,5 roku + 20 měsíců), 3x soudně trestán	30. 4. 1975 Praha-Motol
Laslop Zoltán 24. 10. 1948 – 24. 4. 1975	šachta č. 4 – úraz, pád horniny při vrtání přibívek, zlomenina spodiny lební	nedovolené ozbrojování, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (3 roky a 7 měsíců), 4x soudně trestán	30. 4. 1975 Praha-Motol
Oriško Pavel 5. 7. 1953 – 15. 10. 1975	sebevražda oběšením	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (3 roky), 2x soudně trestán	23. 10. 1975 Praha-Motol
Palmai Štefan 24. 4. 1950 – 29. 10. 1975	šachta č. 4 – úraz, přimáčknut k boku po najetí lokomotivou do vozů, rozdrčení mozku	krádež	4. 11. 1975 Praha-Motol
Skugarevskij Nikolaj 25. 1. 1947 – 6. 11. 1975	sebevražda oběšením (během přerušování trestu – rozvodové řízení)	podvod, příživnictví (10 měsíců), 3x soudně trestán	
Slanina Jaroslav 27. 4. 1952 – 26. 1. 1976	důl č. 3 – úraz, pád horniny, četné zlomeniny lebky	maření výkonu úředního rozhodnutí, krádež (20 měsíců), 5x soudně trestán	2. 2. 1976 Praha-Motol
Červenka Antonín 22. 4. 1943 – 20. 4. 1976	důl č. 4 – úraz, výbuch metanu, těžké spáleniny a udušení (hromadný úraz – Chmelík, Malý)	znásilnění, násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci, útok na veřejného činitele (7,5 roku), 2x soudně trestán	27. 4. 1976 Praha-Motol
Chmelík Bohumil 21. 7. 1950 – 20. 4. 1976	důl č. 4 – úraz, výbuch metanu, těžké spáleniny a udušení (hromadný úraz – Červenka, Malý)	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (4 roky), 5x soudně trestán	27. 4. 1976 Praha-Motol

František Bártík

Malý Jaroslav 3. 11. 1948 – 20. 4. 1976	důl č. 4 – úraz, výbuch metanu, těžké spáleniny a udušení (hromadný úraz – Červenka, Chmelík)	příživnictví, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (2 roky), 4x soudně trestán	27. 4. 1976 Praha-Motol
Bažant Jaroslav 15. 7. 1932 – 13. 5. 1976	důl č. 4 – úraz, pád horniny, mnohočetné zlomeniny klenby lebeční	zanedbání povinné výživy, příživnictví (2,5 roku), 4x soudně trestán	18. 5. 1976 Praha-Motol
Maršalík Jozef 25. 9. 1942 – 12. 10. 1976	důl č. 4 – úraz, pád horniny, devastace hlavy	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (3 roky), 5x soudně trestán	20. 10. 1976 Praha-Motol
Gorčík Josef 2. 11. 1950 – 15. 11. 1976	nemocnice č. 2 – zastavení srdeční činnosti	neoprávněné řízení motorového vozidla, útok na veřejného činitele (2,5 roku + 15 měsíců), 3x soudně trestán	
Žák Zdeněk 2. 1. 1939 – 26. 12. 1976	přírozená smrt (chronická nedosta- tečnost srdce)	příživnictví (2,5 roku), 6x soudně trestán	31. 12. 1976 Praha-Motol
Hocek Ladislav 10. 1. 1954 – 16. 3. 1977	důl č. 3 – úraz, pád horniny, pohmoždění míchy	neoprávněné řízení motorového vozidla, opilství, svědomcé odloučení (1,5 roku), 3x soudně trestán	24. 3. 1977 Praha-Motol
Vodská Vladislav ? – 16. 3. 1977	důl č. 3 – úraz, zavalení v dole, pád horniny		
Majchler Jan 3. 4. 1952 – 27. 3. 1977	nemocnice Příbram – důl č. 4, úraz, přejet ve spánku lokomotivou, zlomeniny pánve, krevní výrony, plicní embolie	ublížení na zdraví (8 měsíců)	31. 3. 1977 Praha-Motol
Hajný Jaroslav 3. 5. 1948 – 2. 5. 1977	důl č. 4 – úraz, pád horniny, zlome- nina klenby lebeční	znásilnění (5,5 roku), 5x soudně trestán	6. 5. 1977 Praha-Motol
Hričovec Josef 10. 6. 1954 – 15. 8. 1977	důl č. 3 – úraz, pád horniny, zlome- nina lebky	příživnictví (5 měsíců)	20. 8. 1977 Horný Klečov
Kokavec Martin 21. 4. 1939 – 10. 3. 1978	důl č. 4 – úraz, propadnutí do komi- nového sýpu, udušení	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (2 roky)	19. 3. 1978 Východná
Veis Petr 29. 4. 1953 – 11. 9. 1978	příčina smrti nezjištěna (pravděpo- dobně zemřel v šatně)	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, neoprávněné řízení motorového vozidla (4 roky), 6x soudně trestán	25. 9. 1978 Praha-Motol
Bachratý Dušan 15. 12. 1946 – 24. 10. 1978	nemocnice Příbram – důl č. 4, úraz z 19. 10. 1978, pád horniny	krádež, pohlavní styk s osobou téhož pohlaví, příživnictví (7 let), 4x soudně trestán	

Vybrané mimořádné události v NVÚ Příbram (Bytíz)

Köszegei Ladislav 31. 5. 1954 – 4. 12. 1978	sebevražda oběšením	vydírání, maření výkonu úředního rozhodnutí (2,5 roku + 10 měsíců + 6 měsíců), 4x soudně trestán	
Urmínský Pavel 9. 6. 1948 – 16. 5. 1979	důl č. 4 – úraz, propadnutí do sýpu do hloubky 18 metrů, zlomenina hrudního bederního obratle, poškozování míchy, pohmoždění levé plíce, tržně zhmožděná rána na hlavě	zanedbání povinné výživy, příživnictví, podvod (1,5 roku), 3x soudně trestán	22. 5. 1979 Praha-Motol
Lattenberg Petr 31. 7. 1954 – 17. 5. 1979	šachta Bytíz – sebevražda, rozmetán explozí (při výbuchu zemřel příslušník NZ a druhý byl těžce zraněn)	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (4,5 roku)	22. 5. 1979 Praha-Motol
Zámiš Milan 27. 12. 1937 – 27. 6. 1979	infarkt, sklerosa tepen věnčitých, zbytnění srdce, zvláště levé komory, chronická srdeční nedostatečnost	opilství, neoprávněné řízení motorového vozidla (2 roky), 3x soudně trestán	3. 7. 1979 Pardubice
Schreihans Roman 30. 5. 1958 – 10. 1. 1980	Budování – sebevražda, skok z jeřábu, zhmoždění mozku, mnohočetné zlomeniny lebečních kostí, pohmoždění páteře, pravé plíce a míchy, zlomenina pánve, zakrvácení dutiny hrudní	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, ublížení na zdraví, krádež (27 měsíců), 2x soudně trestán	21. 1. 1980 Praha-Motol
Hybler František 21. 8. 1944 – 5. 4. 1980	tábor Bytíz – škrabárna brambor, sebevražda oběšením (příčiny smrti – uškrcení, sexuální úchylna, oběšení, alkoholismus)	pohlavní zneužívání, omezování osobní svobody (1,5 roku), 13x soudně trestán	14. 4. 1980 Nymburk
Menich Ján 11. 3. 1954 – 5. 4. 1980	koronární sklerosa	loupež (4,5 roku), 6x soudně trestán	
Filák Miloslav 26. 11. 1955 – 8. 10. 1980	šachta č. 16 – úraz, pád horniny, zhmoždění mozku s krvácením do mozkového kmene, zlomeniny krčních obratlů, klenby a spodiny lební, pohmoždění plic a prodloužené míchy, trhlina sleziny	krádež, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (1 + 1 rok), 3x soudně trestán	15. 10. 1980 Studánka
Jano Josef 18. 8. 1959 – 14. 10. 1980	nemocnice Příbram – Budování VII. úsek, 2. stavba výrobního střediska elektra v Příbrami II, úraz z 6. 10. 1980, pád z výše, fraktura lebky	rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, poškozování majetku v socialistickém vlastnictví (7 let)	23. 10. 1980 Kladno
Morcha Jaroslav 12. 3. 1953 – 14. 10. 1980	šachta č. 16 – fibrosa levé srdeční komory	neoprávněné užívání cizího motorového vozidla, krádež, opilství (3 roky)	22. 10. 1980 Praha

František Bártík

Buriánek Josef 28. 3. 1946 – 17. 5. 1981	nemocnice Příbram – ubikace (WC), ležel obličejem k zemi, z úst a nosu mu vytékala krev, malacie srdečního svalu, uzávěr tepny věnčité zvědova- tělým plátem disperzní myofibrosa srdce, zánět průdušek	rozkrádání majetku v socialis- tickém vlastnictví (3 roky), 5x soudně trestán	27. 5. 1981 Praha-Motol
Pilař Vladimír 14. 6. 1955 – 22. 7. 1982	důl č. 4 – úraz, pád horniny	nedovolené ozbrojování, porušování povinnosti strážní služby, neoprávněné řízení motorového vozidla, rozkrá- dání majetku v socialistickém vlastnictví (9 měsíců a 26 dnů + podmínka), 5x soudně trestán	
Čermák Karel 18. 6. 1948 – 8. 1. 1983	tábor Bytíz (společenská místnost) – infarkt	opilství (1 rok), 5x soudně trestán	18. 1. 1983 Jaroměřice
Chomát Josef 31. 3. 1952 – 29. 9. 1983	nemocnice Příbram – šachta č. 16, úraz, pád do komína v dolech, fraktura lebky, zlomenina páteře, zakrvácení dutiny hrudní a břišní, zlomeniny žeber, trhliny jater a pra- vé plíce, edém mozku	krádež, porušování domovní svobody, příživnictví, zanedbání povinné výživy, zpronevěra (2 roky), 5x soudně trestán	11. 10. 1981 Praha
Mravec Josef 22. 7. 1957 – 15. 12. 1983	střelná rána do hlavy	krádež, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví	
Gregor Jindřich 19. 9. 1932 – 6. 4. 1984	nemocnice Praha Bulovka – hnisavý zánět mozkových blan, krvácení srdeční komory	obecné ohrožení (9 let), 2x soudně trestán	
Horváth Jan 2. 8. 1952 – 10. 10. 1984	důl č. 3 – úraz, pád horniny	loupež, krádež, maření výkonu úředního rozhodnutí (6 let + 10 měsíců), 6x soudně trestán	
Daňo Miroslav 12. 5. 1953 – 15. 2. 1985	důl č. 4 – úraz, přimáčkl se loko- motivou	rozkrádání majetku v socialis- tickém vlastnictví (2 roky), 3x soudně trestán	
Bařha Ladislav 23. 4. 1951 – 17. 5. 1985	Budování Zbraslav – infarkt	rozkrádání majetku v socialis- tickém vlastnictví (6 měsíců), 6x soudně trestán	
Richter Petr 22. 5. 1953 – 31. 3. 1986	infarkt	loupež (5,5 roku), 3x soudně trestán	

Pozn. V některých kolonkách informace chybějí nebo jsou neúplné, protože se autorovi nepodařilo dohledat příslušné údaje.